Západočeská univerzita v Plzni
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

UPLATNĚNÍ ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH ABSOLVENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL NA TRHU PRÁCE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jaromír Tichý
Sociální práce a sociální politika

Vedoucí práce: ***doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.***

Plzeň
Červen 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 28. června 2012 ……..

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce paní doc. PaedDr. Marii Kocurové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při vypracování diplomové práce. Dále děkuji pracovníkům podpůrných univerzitních center, kteří mně pomohli při realizaci mého výzkumu.

Také děkuji všem účastníkům výzkumu, kteří mně ochotně poskytli potřebné informace pro praktickou část mé diplomové práce.

OBSAH

Úvod 1
Teoretická část
1. Definování a klasifikace zrakových postižení 2
2. Současný vzdělávací systém 3
2.1 Současný vzdělávací systém v ČR 3
2.2 Služby středisek zřízených při vysokých školách 4
3. Postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce 6
3.1 Historický vývoj a současné trendy v oblasti zaměstnanosti osob se zrakovým postižením 6
3.2 Limitující faktory v oblasti zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol 7
3.3 Výzkumy popisující postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce 7
4. Pomoc poskytovaná zrakově handicapovaným na trhu práce 9
4.1 Legislativa jako nástroj podpory 9
4.2 Podpora Úřadu práce 12
4.3 Podpora neziskových organizací a některé významné projekty 13
4.4 Využití internetových portálů 17
5. Využití metodiky podporovaného zaměstnávání vypracované v projektu Tyfloemployability 18
6. Speciální kompenzační pomůcky 20
Praktická část
7. Cíle a charakter výzkumu 23
8. Metody výzkumu 24
8.1 Kazuistika 24
8.2 Rozhovor 24
8.3 Dotazník 25
9. Výzkumný vzorek a realizace výzkumu 25
10. Výsledky výzkumu 27
10.1 Kazuistika Zuzana 27

10.2 Kazuistika Petr 29
10.3 Kazuistika Lukáš 30
10.4 Kazuistika Karel 32
10.5 Kazuistika Jitka 34
10.6 Rozhovor se sociální pracovnicí Úřadu práce 35
11. Zhodnocení výzkumu 41
11.1 Zhodnocení dotazníků 41
11.2 Zhodnocení rozhovoru 44
11.3 Zhodnocení kazuistik 46
11.4 Celkové zhodnocení 49
12. Závěr 53
13. Seznam použité literatury 54
14. Resumé 61
15. Přílohy 63

Úvod

Téma své diplomové práce Uplatnění zrakově postižených absolventů na trhu práce jsem si vybral proto, že jsem sám od narození těžce zrakově postižený a vím, jaké překážky jsem musel a stále musím překonávat. Nejsou to jen překážky týkající se orientačních schopností, ale jedná se často o nepochopení potřeb zrakově postižených od intaktní společnosti.Nezaměstnanost zrakově handicapovaných je dlouhodobým a velmi složitým problémem. Ve své práci bych se chtěl zaměřit především na problematiku uplatnění zrakově postižených absolventů vysokých škol. Tito absolventi vzhledem k úspěšnému dokončení svého studia prokázali, že mají motivaci, píli, vytrvalost a že chtějí ve svém životě něčeho dosáhnout. V průběhu studia získali zkušenosti, které mohou při hledání pracovního místa využít. Mají také znalosti, které je možné na trhu práce uplatnit.

Zrakově postižení absolventi vysokých škol by svými zkušenostmi mohli pomoci eliminovat obtíže, jež při zaměstnávání zrakově postiženého vznikají. Jejich informace by pak bylo možné předávat dalším uchazečům o zaměstnání, kteří mají zrakový handicap, a tím zlepšit jejich postavení na trhu práce. Každé trvale udržitelné pracovní místo, které zrakově postižený absolvent vysoké školy získá, je velkým přínosem i pro ostatní handicapované. Zaměstnavatel by se mohl přesvědčit o tom, že zrakově postižení mohou udělat stejně kvalitní práci jako zaměstnanci bez handicapu. Pokud by tuto zkušenost sdělil ostatním zaměstnavatelům, velmi by tím prospěl tvorbě dalších pracovních míst pro takto handicapované.

Zaměstnání má v lidském životě velmi důležité místo. Neposkytuje člověku jen materiální příjem, ale dává mu možnost seberealizace. Umožňuje lidem navazovat nové sociální vztahy, přijímat nové zkušenosti a také se podílet na tvorbě materiálních i nemateriálních hodnot společnosti. To nejdůležitější, co člověku může zaměstnání poskytnout, je možnost být prospěšný sobě a svému okolí.

Doufám, že moje diplomová práce alespoň částečně přispěje k tomu, aby se zlepšilo postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce.

Teoretická část

1. Definování a klasifikace zrakových postižení

Zrak je možné považovat za nejcennější smysl, neboť člověku zprostředkovává 70% až 90 % informací o okolním světě. Jeho ztráta či oslabení přináší informační deficit, který handicapovaný musí kompenzovat ostatními smysly, větší pohybovou aktivitou, využitím představ o vnějším světě a svými dosavadními zkušenostmi. [Moravcová, 2004]

Zrakové postižení bychom mohli definovat jako typ zrakového handicapu, který ovlivňuje činnosti v běžném životě postiženého a který není možné kompenzovat pomocí běžné optické korekce. Za zrakově handicapovaného nemůžeme považovat člověka, který nosí dioptrické brýle a s jejich pomocí poměrně dobře vidí. S brýlemi zvládá bez velkých obtíží každodenní činnosti, orientaci a samostatný pohyb, pracovní uplatnění apod.

Typ zrakového postižení určuje oční lékař. V průběhu oftalmologického vyšetření se zkoumá zraková ostrost. Ta je vyjádřena vizem, který se udává ve tvaru zlomku. V čitateli je uvedena vzdálenost v metrech, ze které zrakově postižený přečetl písmeno na optické tabulce u lékaře. Ve jmenovateli je uvedena vzdálenost v metrech, ze které by přečetl stejné písmeno člověk bez zrakového postižení.
[Schindler, Pešák, c2012]

Na základě výsledků oftalmologického vyšetření můžeme zrakově handicapovaného člověka zařadit do některé z pěti kategorií zrakového postižení. [Schindler, Pešák, c2012] Jedná se o střední slabozrakost, silnou slabozrakost, těžce slabý zrak, praktickou slepotu a úplnou slepotu. První dvě kategorie jsou charakterizovány pouze vizem. Třetí a čtvrtá kategorie je charakterizována sníženým vizem, zúžením zorného pole či kombinací obou faktorů. Pátá kategorie zahrnuje typy zrakového handicapu, které se pohybují od zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí až po naprostou ztrátu světlocitu. [Klasifikace zrakového postižení podle WHO, c2012]

Definice zrakového postižení pouze na základě ostrosti vidění a rozsahu zorného pole nemusí být vždy zcela dostačující. Pro objektivnější diagnostiku je vhodné zkoumat i další zrakové funkce, mezi které patří např. vnímání hloubky, kontrastní citlivost, rozlišování barev či schopnost lokalizovat předmět a sledovat jej v pohybu.

Typologie zrakových vad vydaná světovou zdravotnickou organizací není všude akceptována. V oblasti školství, sociálních věcí i v jiných rezortech se obvykle používají jiné klasifikace zrakového handicapu. Velmi často se také užívá pojem osoba se zbytky zraku, kterým je označován zrakově postižený, jehož handicap se pohybuje od těžké slabozrakosti až po praktickou nevidomost.

Vymezení stupně zrakového postižení neurčuje, do jaké míry ovlivňuje zrakové postižení běžný život handicapovaného. Neumožňuje přesně posoudit, v jakých úkonech potřebují zrakově postižení pomoci, jaké mají problémy a jaká řešení by pro ně byla nejvhodnější.

[Schindler, Pešák c2012]

2. Současný vzdělávací systém

2.1 Současný vzdělávací systém v ČR

Žák s těžkým zrakovým postižením si může vybrat, zda zahájí docházku na speciální základní škole, nebo zda se rozhodne pro integraci do školy "běžného" typu. Po skočení povinné školní docházky záleží na každém zrakově handicapovaném, zda bude pokračovat ve vzdělávání na střední škole. Může se rozhodnout, zda bude navštěvovat speciální střední školu, či zda chce být integrován do školy běžného typu. [Zlámalová, 2008]

V České republice existují v současné době tyto speciální střední školy:

1. Střední škola Aloyse Klara
2. Gymnázium a Střední odborná škola pro zrakově postižené Praha
3. Konzervatoř a střední škola Jana Deyla
4. SŠ pro zrakově postižené Brno
5. SŠ Šumperk

[Středoškolské, c2010]

Pokud chce zrakově postižený studovat na vysoké škole, musí vždy volit školu běžného typu, neboť speciální vysoké školy neexistují. Na základní či střední škole běžného typu může zrakově handicapovaný využít pomoci asistenta pedagoga. Na vysokých školách existují podpůrná střediska, která mají za úkol zajistit integraci handicapovaných studentů. Tato střediska ale nejsou zřízena při každé vysoké škole.

Ať už zrakově postižený volí jakoukoli vzdělávací dráhu, měla by jej nasměrovat k tomu, aby našel vhodné povolání. To by mu mělo přinášet pocit, že je plnohodnotným a právoplatným členem společnosti.
[Zlámalová, 2008]

2.2 Služby středisek zřízených při vysokých školách

V České republice studuje nejvíce zrakově postižených na Masarykově univerzitě v Brně. [Másílko, 2008] Pracovníci střediska Teireisiás, které je při této vysoké škole zřízeno, nabízejí zrakově postiženým studentům dispečink ubytovacích, stravovacích a asistenčních služeb. Zajišťují také nácvik prostorové orientace, digitalizaci odborné literatury, zápůjčky speciálního hardwaru a softwaru a konzultace zaměřené na využití speciální výpočetní techniky. Pokud je nějaký předmět z důvodu zrakového postižení pro handicapovaného studenta těžko zvladatelný, je mu zajištěna speciální výuka. Lektor z řad starších studentů, doktorandů nebo asistentů se v takovém případě věnuje pouze zrakově postiženému a potřebné materiály mu postupně zpřístupňuje s ohledem na jeho handicap. [Másílko, 2012]

Dalším významným střediskem je centrum Tereza. Svým klientům nabízí technické zázemí, neboť je vybaveno speciálním hardwarem a softwarem. Pracovníci centra poskytují zrakově postiženým studentům výukové kurzy zaměřené na užívání speciální výpočetní techniky. Poskytují pomoc při řešení některých technických obtíží a podporu při zvládání studijně administrativních úkonů. Centrum také digitalizuje studijní materiály a zajišťuje pro zrakově postižené vysokoškoláky individuální formu výuky některých předmětů. [Pomoc, 2005]

Na Karlově univerzitě pomáhá zrakově postiženým studentům především Laboratoř Carolina. Poskytuje kurzy speciální výpočetní techniky pro nevidomé a slabozraké studenty. V prostorách tohoto střediska mohou zrakově postižení pracovat se speciálním hardwarem a softwarem. [Laboratoř Carolina - O nás, 2008] Pracovníci Laboratoře Carolina také nabízejí zrakově handicapovaným studentům Karlovy univerzity možnost digitalizace studijních materiálů. [Zdigitalizované knihy, 2009]

Při vysoké škole ekonomické v Praze bylo zřízeno Středisko handicapovaných studentů. Pracovníci tohoto centra nabízejí zrakově postiženým studentům možnost zápůjček speciálního hardwaru a softwaru. Pro takto handicapované také digitalizují studijní materiály a poskytují jim poradenství a praktickou pomoc v oblasti studia. [Ctibor, 2009].

Na Univerzitě Hradec Králové nabízí zrakově postiženým studentům podporu středisko Augustýn. Handicapovaným jsou poskytovány kurzy prostorové orientace, různé typy asistenčních služeb a pomoc s administrativními úkony. Zrakově postižení vysokoškoláci mohou využít možnosti digitalizace studijních materiálů. Pracovníci střediska jim také nabízejí možnost zaškolení v oblasti speciální výpočetní techniky. [Služby pro handicapované studenty - asistence, c2008]

Na Technické univerzitě v Liberci je středisko s názvem Akademická poradna a centrum podpory. Toto centrum poskytuje speciálně pedagogické poradenství, podporu při sestavení individuálních vzdělávacích strategií s ohledem na zdravotní postižení a kontakty na další instituce. [Akademická poradna a centrum podpory na TU v Liberci, c2012] Na Technické univerzitě v Liberci se pravidelně pořádá konference Vysokoškolské studium bez bariér, která má mezinárodní účast. [Aktuality, c2011]

Na Ostravské univerzitě pomáhá zrakově postiženým studentům centrum Pyramida. [Základní informace, c2008]. Poskytuje jim služby digitalizace studijních materiálů a poradenství v oblasti studia. Centrum je také vybaveno různými pomůckami a počítači se speciálním softwarem. [Slunečnice - Pyramida (spolupráce), 2009]

Na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava působí centrum Slunečnice. [O nás, c2012] Toto středisko může zrakově postiženým zajistit individuální přístup při plnění studijních povinností, zapůjčení kompenzačních pomůcek, využití specializované studovny a také zprostředkování kontaktu s pedagogy. [Nabídka služeb, c2012] Centrum Slunečnice také provozuje Knihovnu specifických studijních materiálů, ve které mohou zrakově postižení najít studijní materiály v digitální podobě. [Studijní materiály, 2007]

Na pedagogické fakultě na Univerzitě Palackého je zřízeno Centrum pomoci handicapovaným. Toto středisko nabízí zrakově postiženým studentům vysoké školy zápůjčky kompenzačních pomůcek, převod materiálů do Braillova písma, studijní poradenství, osobní asistenci a průvodcovské služby. Zrakově postižení studenti zde také mohou využít počítače vybavené speciálním softwarem. [Centrum pomoci handicapovaným, 2012]

Zrakově handicapovaní studenti Slezské univerzity se mohou obrátit na Centrum pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami. Toto středisko jim může poskytnout studijní materiály v elektronických formátech, se kterými mohou zrakově postižení s použitím

speciálního softwaru pracovat. Pracovníci centra také zajišťují asistenční služby, pomoc s obsluhou speciální výpočetní techniky včetně možnosti zápůjček či individuální výuku. Zrakově handicapovaní vysokoškoláci mají k dispozici studovnu, která je vybavena speciálním softwarem. [Poradenství, c2011]

3. Postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce

3.1 Historický vývoj a současné trendy v oblasti zaměstnanosti osob se zrakovým postižením

Systematická příprava zrakově postižených pro výkon určité profese se začala rozvíjet po založení prvních zařízení pro takto handicapované v České republice. Tato zařízení školila zrakově postižené na povolání manuálního charakteru, mezi které patřil např. kartáčník či čalouník. Zaměřovala se také na výuku vzdělávání v hudební oblasti. Již v té době pracovali v těchto zařízeních zrakově handicapovaní učitelé či vychovatelé, jejichž intelektuální přínos nelze opomenout. [Zlámalová, 2008]

Po druhé světové válce se objevují nová povolání vhodná pro zrakově postižené. Jednalo se např. o profese masér a telefonista. V této době se také začali objevovat mezi zrakově postiženými překladatelé a právníci.

Na počátku 90. let 20.stol. došlo k mnoha změnám v našem státě, které měly vliv na politiku zaměstnanosti zrakově handicapovaných. Je kladen zvýšený důraz na vzdělávání, především vysoké školy nabízejí zrakově postiženým nové příležitosti k profesní přípravě. Mezi zrakově postiženými byl a stále ještě je velký zájem o humanitní obory. Velmi oblíbené jsou speciální pedagogika, sociální pedagogika, sociální práce, práva či psychologie. Absolventi těchto oborů mohou pracovat jako zaměstnanci různých typů poradenských zařízení, jako jsou např. pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra nebo jako pracovníci v neziskové organizaci.

V současné době vzrůstá zájem zrakově postižených o informatiku a ekonomii. Absolventi těchto oborů mohou získat místo jako lektoři výuky náročných kompenzačních pomůcek. Mohou ale také pracovat jako administrátoři webových stránek, pracovníci internetových poraden či pro firmy vyhledávat potřebné informace z internetu a následně je zpracovávat.
[Zlámalová, 2008]

Především pro zrakově postižené, kteří nepatří mezi absolventy vysokých škol, je zde možnost rekvalifikace. V současné době působí v České republice několik středisek, která se specializují na rekvalifikace osob se zrakovým postižením. [Rekvalifikace, c2010a]

Zrakově handicapovaní, jejichž zdravotní stav a míra dovedností neumožňují umístění na trhu práce, mohou hledat pracovní uplatnění v chráněných dílnách. Zatím existuje jen několik pracovišť, která se specializují na manuální činnost lidí se zrakovým handicapem, ale nejedná se o chráněné dílny určené přímo pro zrakově postižené. [Bubeníčková, 2007]

3.2 Limitující faktory v oblasti zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol

Zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol je velmi komplikované. Hledání pracovního místa může být ovlivněno především těmito limitujícími faktory:

Prvním limitujícím faktorem jsou předsudky většinové společnosti. Lidé bez handicapu nemají dostatek informací o tom, jakým způsobem se může těžce zrakově postižený člověk zapojit do pracovního procesu. Neumějí si představit, že je zrakově handicapovaný schopen přijít bez pomoci vidících do zaměstnání, samostatně se orientovat v prostředí pracoviště a v jeho nejbližším okolí či plnit pracovní úkoly zadané zaměstnavatelem.

Druhým limitujícím faktorem je skutečnost, že většina zaměstnavatelů požaduje v současné době velmi vysoké výkony, flexibilitu a adaptabilitu zaměstnanců, dlouhou pracovní dobu a také dynamické pracovní tempo. Pro zrakově postižené je často velmi problematické vzhledem k jejich handicapu splnit všechny tyto nároky.

Třetím limitujícím faktorem je vysoká nezaměstnanost ve společnosti. Změny, které proběhly v první polovině 90. let, ovlivnily míru nezaměstnanosti v České republice. Pracovní místa, která byla mezi zrakově postiženými vyhledávána, zanikla kvůli modernizaci průmyslové výroby. Například práci telefonního spojovatele, kterou dříve vykonávali zrakově postižení, dnes zajišťují plně automatizované telefonní ústředny.
[Zlámalová, 2008]

3.3 Výzkumy popisující postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce

Informace o postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce můžeme získat z výzkumu, který v rámci své diplomové práce zmapovala nevidomá

studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně Petra Zlámalová. Její rozsáhlý výzkum měl dva základní tematické okruhy, z nichž každý se dělil přibližně do tří samostatných otázek. První byl zaměřen na popis specifik studia těžce zrakově postižených na moravských univerzitách. Druhý byl zaměřen na možnosti uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

Výzkumu se zúčastnily čtyři subjekty:

1. Samotní těžce zrakově postižení studenti a absolventi moravských univerzit
2. Pracovníci podpůrných univerzitních center
3. Zaměstnanci TyfloCenter
4. Agentury podporovaného zaměstnání

Jednalo se o smíšený výzkum, neboť zde byly kombinovány prvky kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Data byla získávána prostřednictvím rozhovoru i vyplněním dotazníkových formulářů. Byla srovnána obsahovou analýzou podobností a kontrastů jednotlivých výpovědí s důrazem na jejich interpretaci.

Výzkum ukazuje, že si všichni zrakově postižení absolventi vybrali humanitní obor. Volbu svého studijního zaměření většina z nich zvažovala s ohledem na možnosti pracovního uplatnění. Dva absolventi byli zaměstnáni již v průběhu studia externě ve dvou firmách, ostatní hledali zaměstnání až po ukončení studia. Při hledání pracovního místa mohli všichni absolventi uvést jako svoji přednost znalost dvou jazyků, úspěšně ukončené vysokoškolské studium a schopnost empatie, která vyplývala z vlastních zkušeností života s handicapem. Všichni absolventi získali či si udrželi po ukončení studia zaměstnání, někteří z nich však nenašli uplatnění ve svém oboru. Dva se rekvalifikovali na tradiční povolání pro zrakově postižené, neboť si udělali masérský kurz. Při hledání pracovního uplatnění využili respondenti pomoc TyfloCentra a agentur podporovaného zaměstnání, obraceli se také na pomoc svých přátel a rodiny. Respondenti většinou uvádějí, že škola poskytuje spíše teoretické vědomosti, k doplnění praktických znalostí dochází až v zaměstnání.

Ve výzkumu byli osloveni pracovníci podpůrných center, jež působí při moravských univerzitách. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že se žádné středisko nesoustřeďuje na podporu uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce. Pracovníci těchto center se specializují na digitalizaci studijních materiálů, kurzy prostorové orientace a na další asistenční služby důležité pro průběh studia. Pouze středisko Pyramida chce do budoucna zavést poradenství v oblasti pracovního uplatnění. Výzkumu se neúčastnilo

středisko Teiresiás, a proto se z praktické části diplomové práce nemůžeme dozvědět, jakým způsobem toto centrum podporuje zrakově postižené absolventy Masarykovy univerzity při hledání pracovního uplatnění.

Z výzkumu vyplývá, že se na TyfloCentra obracejí zrakově postižení absolventi vysokých škol většinou až po ukončení svého studia, neboť v jeho průběhu využívají pomoc podpůrných univerzitních center. Někteří absolventi se účastní projektů TyfloCenter, které si kladou za cíl pomoci zrakově handicapovaným při hledání pracovního uplatnění. Do těchto projektů se zapojují kromě absolventů vysokých škol také zrakově handicapovaní, kteří mají základní či středoškolské vzdělání. Projekty jsou většinou financovány z Evropské unie a v jejich průběhu jsou navazovány kontakty s potenciálními zaměstnavateli. Výzkum uvádí, že většina zrakově postižených klientů projekt úspěšně dokončila a získala díky němu pracovní uplatnění.

Ve výzkumu bylo osloveno šest agentur podporovaného zaměstnání na Moravě. Tyto agentury pomáhají všem občanům, kteří jsou znevýhodněni na trhu práce. Jejich podporu využili i zrakově postižení absolventi vysokých škol a byli s jejich službami spokojeni. Výzkum potvrzuje, že tyto agentury zatím provádějí v tomto směru spíše doplňkovou úlohu, neboť se na zrakově handicapované nespecializují.

Ze závěru výzkumu vyplývá, že si všichni zrakově postižení absolventi vysokých škol zaměstnání našli. Hledání pro ně ale bylo obtížné, někteří z nich se dokonce setkali s diskriminací ze strany zaměstnavatelů s ohledem na jejich postižení. Současná společnost stále nemá důvěru ve schopnosti a v úroveň kvalifikace zrakově postižených. Obtížně akceptuje, že zrakově postižení chtějí vykonávat profese, které pro ně byly dříve neobvyklé. Mezi ně např. patří sociální pracovník, sociálně právní poradce či advokát.
[Zlámalová, 2008]

4. Pomoc poskytovaná zrakově handicapovaným na trhu práce

4.1 Legislativa jako nástroj podpory

Při hledání pracovního místa na otevřeném trhu práce může zrakově postiženým absolventům vysokých škol pomoci legislativa. Ta jim poskytuje podporu a předepisuje pravidla, podle kterých mají jednat instituce pomáhající zrakově handicapovanému.

Velmi důležitou právní normou je zákon č.435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Tento zákon uvádí, že státní politika zaměstnanosti je v souladu s evropskou strategií zaměstnanosti a splňuje podmínky, které umožňují čerpat pomoc z Evropského sociálního fondu. Státní politiku zaměstnanosti vytváří stát, ale podílejí se na ní i další subjekty činné na trhu práce. Mezi ně patří také různá sdružení osob se zdravotním postižením.

Zákon definuje, kdo je osoba se zdravotním postižením a jakým způsobem je nutné tuto skutečnost doložit. Garantuje zdravotně handicapovaným zvýšenou ochranu na trhu práce a uvádí, že zdravotně postižený má právo na zprostředkování zaměstnání, které odpovídá jeho zdravotní způsobilosti. Pokud je to možné, měla by nabízená pracovní pozice odpovídat také kvalifikaci handicapovaného, době, po kterou byl doposud zaměstnán, a dalším důležitým okolnostem.

Zákon ukládá zdravotně postiženým uchazečům o zaměstnání různé povinnosti. Každý zdravotně handicapovaný musí Úřadu práce poskytnout údaje o svém zdravotním stavu a další informace, které jsou potřebné pro vyhledání vhodného zaměstnání, zajištění rekvalifikace či pro pracovní rehabilitaci. Zákon také uvádí, jaké dohody musí zdravotně postižený s Úřadem práce a s dalšími subjekty uzavřít, a definuje jejich náležitosti. Stanovuje, jaké formy finanční pomoci může zdravotně postižený uchazeč o zaměstnání získat.

Zákon o zaměstnanosti ukládá Úřadu práce povinnost poskytnout zdravotně postiženým uchazečům o zaměstnání poradenství, které by jim mělo pomoci s volbou vhodných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Na základě dohody mezi krajskou pobočkou Úřadu práce může být poradenství zabezpečeno i prostřednictvím jiných zařízení. Mezi ně patří např. pedagogicko-psychologická poradna či pracoviště bilanční diagnostiky. Zákon také uvádí, že Úřad práce zřizuje pracovně rehabilitační střediska pro osoby se zdravotním postižením.

Zákon stanovuje pravidla, na základě kterých vypracovává krajská pobočka Úřadu práce individuální akční plán. Při vytváření jeho obsahu se musí vycházet ze zdravotního stavu uchazeče. Pracovníci Úřadu práce musí podle tohoto zákona u každého volného pracovního místa evidovat, zda je toto místo vyhrazené nebo vhodné pro osobu se zdravotním postižením.

Zákon definuje pravidla, podle kterých Úřad práce vyplácí zdravotně postiženým podporu v nezaměstnanosti. Vymezuje také pravidla, na základě kterých může Úřad práce kontrolovat, zda zaměstnavatelé plní své povinnosti vůči osobám se zdravotním postižením.

V zákoně je definován pojem příprava k práci. Uvádí se, kde a za jakých podmínek je možné přípravu k práci uskutečnit. Zaměstnavateli, který provádí na svém pracovišti přípravu k práci osob se zdravotním handicapem, může Úřad práce uhradit náklady, které byly vynaloženy na přípravu k práci zdravotně postiženého. Zákon také definuje pojem pracovní rehabilitace. Tu musí zrakově handicapovaným zabezpečit krajská pobočka Úřadu práce ve spolupráci s pracovně rehabilitačními středisky nebo s jinou právnickou osobou. V zákoně je také definován pojem rekvalifikace. Je uvedeno, že při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace je nutno vycházet ze zdravotního stavu uchazeče. Pro zdravotně postižené mohou být organizovány specializované rekvalifikační kurzy.

Zákonem je zaměstnavatelům uložena povinnost přizpůsobovat podle jejich možností pracovní místa a pracovní podmínky pro osoby se zdravotním postižením. Vymezuje oblasti, ve kterých jsou zaměstnavatelé povinni spolupracovat s Úřadem práce. Zákon definuje formy přímé i nepřímé diskriminace, kterých se zaměstnavatel nesmí dopustit.

§81 zákona o zaměstnanosti ve svém prvním odstavci stanovuje, že „*Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele. Povinný podíl činí 4%*“ [Zákon o zaměstnanosti, 2004] V tomto paragrafu je také uvedeno, že kromě přímého zaměstnávání zdravotně handicapovaných může zaměstnavatel plnit tuto povinnost dalšími způsoby. Může např. odebírat výrobky nebo využívat služby od zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50 % handicapovaných zaměstnanců. Může také odvádět finanční prostředky do státního rozpočtu. Tyto způsoby je možné kombinovat.

Zákon vymezuje pojem chráněné pracovní místo a pravidla pro jeho vytváření a pro finanční podporu zaměstnavatele, který chráněné pracovní místo vytvoří. Chráněné pracovní místo je možné vytvořit i na základě dohody se zdravotně postiženým, pokud vykonává samostatnou výdělečnou činnost.
[Zákon o zaměstnanosti, 2004]

Dalším důležitým legislativním pramenem je vyhláška č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti v platném znění. Definuje obsah individuálního plánu pracovní rehabilitace osoby se zdravotním postižením a vymezuje, co patří do nákladů při jejím uskutečňování.

Vyhláška stanovuje náležitosti chráněného pracovního místa a pravidla pro jeho vytváření. Uvádí, co patří do nákladů na chráněné pracovní místo, které bylo vytvořeno s osobou se zdravotním postižením samostatně výdělečně činnou.

Ve vyhlášce jsou uvedeny různé formy poradenství. Patří mezi ně skupinové, individuální či pracovní poradenství a také bilanční diagnostika. Vyhláška dále stanovuje, že při zařazování fyzické osoby do jednotlivých forem poradenství se vychází zejména z jejího zdravotního stavu, ale důležité jsou také její dosavadní pracovní a životní zkušenosti, dosažená kvalifikace a stupeň vzdělání.
[Vyhláška č. 518, 2004]

Dalším důležitým legislativním pramenem je vyhláška č. 519/2004 Sb. o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání. Tato vyhláška stanovuje, že rekvalifikace uchazečů o zaměstnání se uskutečňuje ve vzdělávacích programech, které jsou určené pro uchazeče o zaměstnání, jimž se věnuje zvýšená péče na trhu práce.

Ve vyhlášce je uvedeno, že v průběhu rekvalifikace osoby se zdravotním handicapem, při níž je nezbytná účast jiné fyzické osoby, se zahrnují do nákladů spojených s rekvalifikací i náklady spojené s účastí této jiné fyzické osoby při rekvalifikaci.
[Vyhláška č. 519, 2004]

4.2 Podpora Úřadu práce

Zrakově postižení absolventi vysokých škol se mohou obrátit při hledání pracovního místa na Úřad práce. Ten poskytuje absolventům pomoc při hledání vhodného zaměstnání, zprostředkovává poradenství a poskytuje informace o pracovních příležitostech. Zrakově postiženému může také poskytnout podporu v nezaměstnanosti při splnění zákonem stanovených podmínek. [Základní práva a povinnosti uchazeče a zájemce o zaměstnání, 2012]

Jednou z forem podpory, kterou může zrakově postižený absolvent využít, je příprava k práci. Jedná se o zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo, které probíhá na základě dohody s Úřadem práce. Přípravu k práci je možné provádět s podporou asistenta a trvá nejdéle 24 měsíců.

Na základě písemné dohody mezi zaměstnavatelem a Úřadem práce je možné vytvořit chráněné pracovní místo. Musí být provozováno nejméně po dobu dvou let. Zaměstnavateli, který pro handicapovaného absolventa chráněné pracovní místo vytvoří, může Úřad práce uhradit náklady, které byly vynaloženy na vytvoření tohoto pracovního místa.

V případě, že zrakově postižený absolvent vysoké školy nemůže dlouhodobě najít pracovní místo, může využít možnost pracovní rehabilitace. Tu je možné definovat jako souvislou činnost, která je zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením. Úřad práce hradí všechny náklady, které jsou s ní spojené. Handicapovaný může také využít specializované rekvalifikační kurzy, které se uskutečňují za stejných podmínek jako jiné typy rekvalifikace.

Úřad práce může zrakově postiženým absolventům vysokých škol poskytnout příspěvek na zvláštní pomůcku, kterou tito absolventi potřebují k pracovnímu uplatnění, k získávání informací, k dalšímu vzdělávání či ke styku s okolím. Zákon stanovuje míru spoluúčasti na základě ceny pomůcky i na základě finanční situace žadatele. Seznam těchto zvláštních kompenzačních pomůcek je obsažen ve vyhlášce. Příspěvek se handicapovanému poskytuje i na pomůcku, která není ve vyhlášce uvedena. Krajská pobočka Úřadu práce musí v takovém případě posoudit, zda je srovnatelná s některou z pomůcek, která ve vyhlášce uvedena je.

Úřad práce může také poskytnout zápůjčku speciální kompenzační pomůcky. Ta je uskutečňována na základě smlouvy, kterou s absolventem jménem státu krajská pobočka Úřadu práce uzavře. Handicapovaný může také získat příspěvek na instalaci zvláštní pomůcky, pokud nemá dostatek finančních prostředků. Spoluúčast zrakově postiženého však v takovém případě činí vždy minimálně 1000 Kč.

Zrakově postižení absolventi vysokých škol si mohou na Úřadu práce zažádat o různé sociální dávky, které jim mohou pomoci k tomu, aby našli dobré pracovní uplatnění. Jedná se například o příspěvek na mobilitu. Úřad práce také vydává průkaz osob se zdravotním postižením, který nahrazuje papírové karty TP, ZTP a ZTP/P. Průkaz osob se zdravotním postižením zajišťuje svému držiteli různé výhody. Zrakově postižení absolventi vysokých škol, kteří byli dříve držiteli průkazu ZTP a ZTP/P, mohou především využít bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy nebo uplatnit přednost při osobním projednávání své záležitosti, pokud toto jednání vyžaduje delší dobu čekání. [Zdravotní postižení, 2012]

4.3 Podpora neziskových organizací a některé významné projekty

Zrakově postižení absolventi vysokých škol mohou při hledání pracovního uplatnění využít pomoci neziskových organizací. Neziskové organizace mohou zrakově postiženým

poskytnout odborné rady, praktickou pomoc či kontakty na zrakově handicapované, kteří pracovní uplatnění již našli.

Neziskové organizace v současné době realizují různé projekty, jejichž cílem je podpora zaměstnanosti zrakově handicapovaných. Žádný z těchto projektů není zatím zaměřen výhradně na zrakově postižené absolventy vysokých škol, mnohé z nich jsou však přínosné i pro tuto cílovou skupinu.

Zrakově postižení absolventi vysokých škol se při hledání pracovního místa mohou obrátit na Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých České republiky. Jedná se o občanské sdružení s celostátní působností. Posláním organizace SONS je hájit zájmy nevidomých a těžce zrakově handicapovaných občanů. Zrakově postiženým absolventům vysoké školy by tato organizace mohla poskytnout především sociálně právní a pracovně právní poradenství. Handicapovaní mohou využít technické poradenství při výběru pomůcek, které jsou určené pro zpracování informací.
[Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, c2012]

V současné době SONS zahájila projekt Využití moderních technologií při integraci osob se zrakovým postižením na trh práce. Hlavním cílem projektu je vytvořit nový typ pracovního místa, které se nazývá operátor digitálního přepisovacího systému. V rámci projektu bude účastníkům poskytována komplexní podpora při hledání zaměstnání, jejíž součástí by měla být motivace účastníků, diagnostika předpokladů pro výkon zaměstnání, příprava na zaměstnání, samotný rekvalifikační kurz na profesi operátora digitálního přepisovacího systému, podpora hledání zaměstnání a také práce na zkoušku. [Využití moderních technologií při integraci osob se zrakovým postižením na trh práce, c2012] Zrakově postižený absolvent vysoké školy, který by se účastnil tohoto kurzu, by mohl vzhledem ke svým vědomostem zajišťovat přepis i odborných dokumentů.

Praktickou pomoc může zrakově handicapovaným absolventům vysokých škol poskytnout obecně prospěšná společnost Tyfloservis. Tato nestátní nezisková organizace poskytuje terénní a ambulantní formu sociální rehabilitace zrakově postižených po celém území České republiky prostřednictvím sítě krajských středisek. Jejím posláním je podpora integrace nevidomých a slabozrakých lidí do společnosti intaktních, která je uskutečňována prostřednictvím intervencí, jež jsou zaměřené přímo na nevidomé a slabozraké. [Základní údaje o Tyfloservisu, c2011]

Pro zrakově postižené absolventy vysokých škol, kteří se potřebují naučit trasu do zaměstnání a samostatný pohyb v novém pracovním prostředí, jsou vhodné především kurzy prostorové orientace a samostatného pohybu. *Pracovníci Tyfloservisu mohou zrakově postiženého naučit nácvik chůze s bílou holí, s průvodcem či zcela bez pomůcek. Mohou také poradit s výběrem vhodných tras*. [Služby pro zrakově postižené, c2011]. Handicapovaní absolventi mohou také využít různé formy poradenství. *Vhodné jsou především rady v oblasti úprav prostředí na pracovišti či v oblasti odstraňování architektonických bariér.* [Služby pro zrakově postižené, c2011]

Zrakově postiženým absolventům vysokých škol mohou pomoci při hledání pracovního uplatnění TyfloCentra. Jedná se o samostatné obecně prospěšné společnosti, které sídlí v jednotlivých krajích a které poskytují zrakově postiženým služby stejného druhu a charakteru. [Rozcestník obecně prospěšných společností, c2011]

Handicapovaní absolventi vysokých škol mohou především využít možnost školení v oblasti pomůcek na bázi PC a odborné konzultace při jejich výběru. Pracovníci TyfloCentra jim také mohou poskytnout sociálně právní a pracovně právní poradenství, průvodcovské, předčitatelské a další asistenční služby, praktickou pomoc při odstraňování architektonických bariér, pomoc s vyřizováním korespondence, vyplňováním formulářů a mohou jim zajistit digitalizaci textů. [Poslání a náplň činností těchto společností, c2011]

TyfloCentra v Královéhradeckém, Olomouckém, Pardubickém, Ústeckém kraji a v Kraji Vysočina spolupracují na projektu s názvem Komplexní program podpory zaměstnávání osob se zrakovým postižením. [Společné aktivity, c2011] Jeho cílem je zvýšit a udržet míru zaměstnanosti zrakově handicapovaných a zlepšit jejich připravenost pro volný trh práce. Projekt má své internetové stránky. [O projektu, c2010] Na nich mohou zrakově postižení hledající pracovní uplatnění uveřejnit svoji inzerci. [Poptávka práce, c2010] Mohou se zde také registrovat firmy, které nabízejí pracovní místa pro takto handicapované. Evidence zrakově postižených uchazečů o pracovní místo a evidence firem je ale platná jen pro kraje, ve kterých výše uvedená TyfloCentra poskytují sociální služby zrakově handicapovaným spoluobčanům. [Nabídka práce, c2010]

Na internetových stránkách burzy práce je také možné najít seznam středisek, která poskytují rekvalifikaci zrakově handicapovaným zájemcům. Jsou zde odkazy na legislativu, aktuality, diskusní fórum a různé zajímavé dokumenty pro stažení. Stránky také obsahují podrobné návody, s jejichž pomocí může zrakově postižený absolvent napsat životopis,

motivační dopis či žádost o místo. Je zde podrobně popsáno, jak postupovat při přijímacím pohovoru. [Rekvalifikace, c2010b]

Na území Moravskoslezského kraje může zrakově postiženým absolventům vysokých škol pomoci při hledání pracovního uplatnění občanské sdružení KAFIRA. Tato nestátní nezisková organizace v současné době realizuje projekt Nadějné vyhlídky. Jeho cílem je zvýšit zaměstnatelnost osob se zrakovým postižením na otevřeném trhu práce na území Moravskoslezského kraje. Aktivity tohoto projektu budou probíhat především na pobočkách občanského sdružení KAFIRA v Opavě, Ostravě, Novém Jičíně a Frýdku-Místku, v terénu Moravskoslezského kraje nebo v domácnostech zrakově postižených. Projekt je realizován ve dvou etapách. První proběhla od července 2011 do března 2012, druhá proběhne od května 2012 do února 2013. V každé etapě programu je zrakově handicapovaným nabízena bilanční a pracovní diagnostika, tvorba individuálních plánů a motivačně-vzdělávací a aktivizační program. [Nadějné vyhlídky, 2012]

Zrakově postiženým absolventům vysokých škol, kteří se snaží najít pracovní místo či si jej udržet, může pomoci občanské sdružení Vision. Mezi cíle této neziskové organizace patří všemožně vytvářet podmínky pro zvyšování zaměstnanosti zrakově handicapovaných. Vision o. s. nabízí svým klientům kurzy pro zvýšení odborné a profesní kvalifikace, digitalizaci odborných textů a jiné literatury, přístup do knihovny digitálních dokumentů, možnost podílet se na vývoji a testování kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené. Sdružení také nabízí praktickou pomoc v oblasti individuálního servisu a údržby speciálního hardwaru a softwaru, který je pro výkon povolání nezbytný. Handicapovaní absolventi mohou také využít poradenskou linku. [Úvodní strana, c2012] Občanské sdružení vytváří pracovní místa pro zrakově handicapované. Zrakově postižený se v současné době může ucházet o místa digitalizátora černotisku, korektora digitalizovaných textů a překladatele z angličtiny. [Volná místa, c2012]

Zrakově postiženým absolventům vysokých škol může pomoci občanské sdružení Okamžik. Toto sdružení začalo jako první v České republice poskytovat nevidomým asistenci, která je zajišťována profesionálně vedenými dobrovolníky. Nabízí také sociálně aktivizační služby, provozuje informační a poradenské centrum, které radí zrakově postiženým ve složitých životních situacích. [Scheuflerová, 2009] Zrakově handicapovaní absolventi by mohli využít především pomoc dobrovolníka při hledání pracovního místa a při

adaptaci na pracovní prostředí. Mohli by také využít služby informačního a poradenského centra.

Občanské sdružení Okamžik provozuje internetové stránky s názvem Nevidomí mezi námi. Na nich je možné najít různé texty, které napsali o různých aspektech svého života zrakově postižení. Jsou zde také články, jejichž autoři jsou i těžce zrakově postižení absolventi vysokých škol. [Nevidomí mezi námi, c2011]

4.4 Využití internetových portálů

Zrakově postižení absolventi vysokých škol mohou v současné době využít při hledání pracovních míst internetové portály. Ty jim pomohou najít vhodné pracovní místo na základě parametrů, které si absolventi sami zadají. Zajistí jim uveřejnění životopisu a zpřístupní jim aktuální informace, které mohou být při hledání pracovního místa přínosné.

Zrakově postižení absolventi vysokých škol mohou využít službu internetového portálu Ministerstva práce a sociálních věcí. Na něm byla ke dni 12.10.2007 zprovozněna nová služba pro nevidomé a slabozraké. [Co nabízí server MPSV, 2007] Uchazeč může na portálu zvolit ze čtyř stupňů, které označují, do jaké míry je vyhledávaná profese vhodná pro nevidomé a slabozraké. Při vyhledávání může zrakově postižený absolvent také zadat mnoho dalších důležitých údajů, na základě kterých internetový vyhledávač prozkoumá aktuální nabídku pracovních míst. Mezi tyto údaje patří název oboru, dopravní spojení, požadované vzdělání a výhody nabízeného pracovního místa. [Hledání volných míst, 2012]

Konto Bariéry provozuje projekt Burza práce. Jeho cílem je přispět ke snadnějšímu uplatnění zdravotně postižených. Handicapovaní, kteří hledají pracovní místo, mohou na internetu najít databázi pracovních nabídek. Internetový portál Konta Bariéry obsahuje také důležité informace a praktické rady, které zrakově postiženým vysokoškolským absolventům pomohou se správným sestavením životopisu či s přípravou na pohovor. Handicapovaný absolvent zde získá informace o různých školeních, workshopech a o možnostech dalšího vzdělávání.

Mnoho užitečných informací týkajících se problematiky zdravotního postižení je možné najít na internetovém portálu Helpnet.cz. Informace jsou zde rozděleny podle jednotlivých typů postižení a podle různých kategorií, které představují důležité oblasti v životě zdravotně postižených. [O portálu, c2007]. Na tomto portálu mohou zrakově postižení absolventi vysokých škol najít odkazy na legislativu upravující podmínky zaměstnávání

handicapovaných osob. Jsou zde také informace o nabídce práce pro zdravotně postižené, o náhradním plnění, chráněných dílnách a o podporovaném zaměstnávání. [Zaměstnání - Helpnet, c2007]

5. Využití metodiky podporovaného zaměstnávání vypracované v projektu Tyfloemployability

Velkou pomocí pro zrakově postiženého a pro pracovníky organizace, kteří se snaží takto handicapovanému najít pracovní uplatnění, může být metodika vzniklá v rámci projektu Tyfloemployability. Je rozdělena do kapitol, v nichž jsou podrobně popsány postupy, které je možné využít při hledání pracovního místa, jeho úpravách pro zrakově handicapovaného a při kontaktování zaměstnavatele.

V první fázi by měl pracovní konzultant kontaktovat klienta, který má zájem využít službu podporovaného zaměstnání. Služba by měla být nabídnuta prostřednictvím navazujících služeb, prezentací v pravidelných periodikách pro zrakově postižené či prostřednictvím sítě spolupracujících organizací.

V další fázi, která v metodice následuje, je dojednávání zakázky, ve které by se klient a pracovní konzultant měli dohodnout na postupu při hledání vhodného pracovního místa. Poté by mělo dojít k podepsání dohody o vzájemné spolupráci, v níž by byly shrnuty všechny podstatné body této spolupráce.

Dále by měla být zahájena funkční diagnostika, která by měla přesně specifikovat klientovy schopnosti, dovednosti, přání a cíle. Výstupem funkční diagnostiky je osobní a pracovní profil. Osobní profil se zaměřuje především na schopnosti handicapovaného klienta, na informace o míře zrakového postižení a o klientově zdravotním stavu. Součástí osobního profilu jsou údaje o dosaženém vzdělání, absolvovaných kurzech, kontaktní údaje a informace o čerpání invalidního důchodu či dalších sociálních dávek. Pracovní profil se zaměřuje především na hledání ideálního zaměstnání podle přání klienta. Zahrnuje vymezení jednotlivých dovedností uživatele, vlastnosti uživatele, hodnoty a postoje, druh práce a typ činnosti, které klient umí. Specifikují se v něm očekávání, která má klient spojená se získáním pracovního místa.

Metodika doporučuje, aby byl po skončení diagnostiky zpracován individuální plán pro zrakově postiženého. Ten by měl obsahovat popis jednotlivých aktivit, které je nutné

podniknout proto, aby zrakově handicapovaný získal zaměstnání, o které má zájem. Individuální plán by měl obsahovat cíl, k němuž uživatel směřuje, seznam osob a institucí, které se budou na plnění individuálního plánu podílet. Dále by měl obsahovat konkrétní prostředky, úkoly a termíny týkající se všech zúčastněných stran. Důležité je, aby součástí individuálního plánu bylo hodnocení všech těchto po sobě jdoucích kroků.

V další fázi by mělo dojít k realizaci individuálního plánu. Mělo by docházet k nácviku potřebných dovedností. Dovednosti, které jsou důležité pro získání a udržení pracovního místa, můžeme rozdělit na hard skills (tvrdé dovednosti) a soft skills (měkké dovednosti). Do skupiny hard skills patří především odborné dovednosti. Do skupiny soft skills patří především dovednosti, které ve většině případů nesouvisí s přímým výkonem zaměstnání, ale pro získání a udržení dobrého pracovního místa jsou velmi důležité. Jedná se především o umění komunikace, osobní prezentace, základy timemanagementu, přípravu na přijímací pohovor a znalost pracovně právního minima. U lidí se zrakovým postižením je nutné se zaměřit na nonverbální komunikaci, neboť tento typ komunikace jim může činit potíže.

Dále by měl pracovní konzultant začít vyhledávat zaměstnavatele pro zrakově postiženého klienta. Do této činnosti by měl být zapojen i handicapovaný uchazeč o zaměstnání. Prvního setkání s budoucím zaměstnavatelem by se měl zúčastnit pracovní konzultant i handicapovaný zájemce o pracovní místo.

Při konzultaci se zaměstnavateli je nutné vycházet z toho, že na trhu práce fungují stejné zákony jako na jiných trzích. Nabízí se lidský kapitál a zaměstnavatelé jej přijímají či odmítají. V průběhu nabídky je nutné zaměstnavatele motivovat k pozitivnímu rozhodnutí. Je proto důležité zdůrazňovat výhody a snažit se o odstranění mýtů, které se v souvislosti se zaměstnáváním zrakově postižených tradují.

V případě pozitivního přijetí by měl pracovní konzultant pomoci handicapovanému s vyřízením všech potřebných formalit, mezi něž patří např. absolvování vstupní lékařské prohlídky, zajištění výpisu z trestního rejstříku, zřízení účtu pro výplatu mzdy, odhlášení se na Úřadu práce atd. Ještě před nástupem na pracovní místo by měl pracovní konzultant s klientem a se zaměstnavatelem hledat řešení, jakým způsobem překonat architektonické a informační bariéry. Měl by klientovi sdělit, jaká práva a povinnosti v zaměstnání má, a nabídnout mu pomoc se začleněním mezi spolupracovníky. Konzultant by měl nabídnout služby i zaměstnavateli. Metodika zdůrazňuje, že je zde „*poslední šance shrnout přede všemi,*

do čeho se to vlastně pouštíme. Pomáhá všem stranám uvědomit si naplno, že začínáme.. “ [Podporované zaměstnávání, 2006]

Po nástupu do zaměstnání zrakově postiženého klienta by měly být návštěvy pracovního konzultanta stále méně časté. Nakonec by měl zrakově postižený zvládat svoji práci bez jeho pomoci.
[Podporované zaměstnávání, 2006]

Principy této metodiky jsou poměrně obecné, přesto řeší mnoho praktických problémů, s kterými se těžce zrakově postižený absolvent vysoké školy bude setkávat při snaze získat pracovní místo. Mohou být proto pro zrakově handicapované a také pro pracovníky neziskových organizací dobrým návodem. Je ale velmi důležité, aby si především zrakově postižení absolventi vysokých škol tento návod modifikovali podle svých potřeb a podle konkrétní situace.

6. Speciální kompenzační pomůcky

Zrakově postižení absolventi vysokých škol mohou při hledání pracovního uplatnění a také pro výkon zaměstnání využít kompenzační pomůcky. „*Kompenzační pomůckou pro nevidomé a slabozraké rozumíme nástroj, přístroj nebo zařízení, speciálně vyrobené nebo speciálně upravené tak, aby svými vlastnostmi a možnostmi použití kompenzovalo nějakou nedostatečnost způsobenou těžkým zrakovým postižením.*“ [Kompenzační pomůcky, c2012] Zrakově handicapovaným absolventům může pomoci především speciální software a hardware, ozvučený mobilní telefon a také technika usnadňující navigaci.

Mezi speciální software patří softwarové lupy. Jedná se o programy, které umožňují zvětšování informací zobrazených na monitoru počítače. Softwarové lupy můžeme rozdělit do dvou skupin. Do první patří ty, které umožňují pouze zvětšování. Do druhé patří ty, které uživateli nabízejí kromě zvětšujících funkcí odečítání informací pomocí počítačového hlasu. Tuto variantu si volí uživatelé, kterým už nestačí pouze zvětšení obrazu a potřebují jako podpůrný prostředek i počítačový hlas. [Kompenzační pomůcky, c2012] Softwarové lupy umožňují především slabozrakým práci s různými aplikacemi, které jsou pro správný výkon zaměstnání důležité. Patří mezi ně např. internetový prohlížeč, e-mailový klient, slovníky či editory na tvorbu textových dokumentů.

Především nevidomí a těžce zrakově postižení využívají při práci s počítačem hlasový výstup. Ten se skládá z odečítače obrazovky a syntetického hlasu. Jeho hlavní funkcí je zpřístupnit těžce zrakově postiženému uživateli informace na monitoru počítače. S pomocí hlasového výstupu může handicapovaný získat mnoho údajů, které jsou důležité pro práci s operačním systémem či pro ovládání různých počítačových programů. [Kompenzační pomůcky, c2012]

Velmi přínosnou pomůckou je braillský řádek. Jedná se o přístroj, který má obvykle tvar kvádru. Na jeho horní straně je řada piezoelektrických elementů k zobrazení jednotlivých písmen braillské abecedy. Braillské řádky obsahují také ovládací tlačítka, která slouží k různým účelům. Velmi důležitá jsou naváděcí tlačítka, která umožňují přesun kurzoru k jednotlivým znakům, a ovládací prvky, které slouží k posunu zobrazovaného textu.

I když patří braillský řádek mezi nejdražší kompenzační pomůcky, je pro možnost pracovního uplatnění některých těžce zrakově postižených zcela nezbytný. Zprostředkování informací pomocí hlasového výstupu nepostačuje uživatelům, kteří využívají osobní počítač ke zpracování velkého množství textů v cizích jazycích. Bez použití braillského řádku nelze téměř vůbec pracovat s matematickými vzorci a se zápisy z oblasti chemie či jiných přírodních věd.
[Bubeníčková, Kabelka, 2008]

Mezi další kompenzační pomůcky, které jsou důležité pro úspěšné pracovní uplatnění zrakově postižených absolventů vysokých škol, patří ozvučený mobilní telefon. Některé mobilní telefony jsou vybaveny speciálním softwarem, který zajišťuje ozvučení celého prostředí pomocí odečítacího programu a hlasové syntézy. Kromě klasických funkcí, mezi které patří psaní SMS zpráv či práce s telefonním seznamem, jsou ozvučené i pokročilé funkce, např. připojení k internetu. Jiné mobilní telefony využívají speciální program, který nabízí vlastní uzpůsobené prostředí s rychlým přístupem, jež zajišťuje rychlý přístup k ozvučeným funkcím. Prostředí mimo tento program již není ozvučeno. Existují i mobilní telefony, jejichž speciální software umožňuje kromě ozvučení funkcí telefonu i zvětšování obrazu. [Kompenzační pomůcky, c2012] Pomocí ozvučeného mobilního telefonu může i těžce zrakově postižený bez pomoci vidících telefonovat, domlouvat potřebné schůzky, zjišťovat informace na internetu či plnit jiné úkoly, které požaduje jeho zaměstnavatel.

Nevidomým absolventům vysokých škol mohou také pomoci různá PDA, která jsou uzpůsobena jejich potřebám. *Jedním z nich je např. zápisník EasyLink. Je vybaven braillskou*

klávesnicí a dalšími ovládacími klávesami. Některé typy tohoto PDA mají i zabudovaný braillský řádek. EasyLink obsahuje textový editor, kalendář, adresář, elektronickou poštu a další zajímavé aplikace. Tento typ kompenzační pomůcky je vhodný především pro nevidomé uživatele, kteří vyžadují velkou mobilitu zápisu. Zápisník EasyLink by byl také přínosný pro těžce zrakově handicapované, kteří často přicházejí do styku s mnoha lidmi a potřebují si vést o nich pohotový přehled. [Kabelka, Konečný, 2009]

Zrakově postiženým absolventům vysokých škol mohou také pomoci moderní technologie usnadňující navigaci. I těžce zrakově handicapovaní mohou využít mapy na webu, neboť každá větší mapa je vybavena funkcí pro plánování tras. Pokud do této funkce zadá zrakově postižený startovní a cílovou adresu, získá popis cesty v textové podobě. Může si poté pomocí hlasového výstupu přečíst popis ulic, kterými bude procházet, informace o přesných vzdálenostech a údaje, kde a kam by měl zabočit.

Pro zjištění informací o místě, kterým těžce zrakově postižený právě prochází, a pro určení jeho aktuální polohy je možné využít program Loadstone. Jedná se o GPS navigační software, který je vytvořen přímo pro nevidomé uživatele. Kromě Loadstone je možné s GPS využít i Ovi mapy od Nokie, které jsou podporovány odečítačem v mobilním telefonu. Zrakově handicapovaní mohou také využít služeb navigačního centra SONS. Pracovníci navigačního centra jsou schopni handicapovanému pomoci s popisem trasy, poskytnout informace o MHD či pomocí GPS zjistit, kde se zrakově postižený nachází.
[Fenz, 2011]

Zrakově postižení mohou získávat informace o nových kompenzačních pomůckách na různých výstavách a akcích. *Mezi nejstarší a nejnavštěvovanější výstavy patří v České republice Tmavomodrý festival, na kterém každý rok prezentuje mnoho novinek celá řada českých i zahraničních firem.* [Konečný, c2011]

Praktická část

7. Cíle a charakter výzkumu

Cílem mého výzkumu je provést deskripci a analýzu zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol. Při výzkumu jsem použil tři sociologické metody: dotazník, rozhovor a kazuistiku.

Stanovil jsem si tyto dílčí cíle:

1. Zjistit úlohu státu, Úřadu práce a neziskových organizací při uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

2. Zjistit, které instituce využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol při hledání pracovního místa v oboru, který vystudovali.

3. Zjistit postavení zrakově postiženého absolventa vysoké školy na trhu práce a jeho postup při hledání pracovního místa po absolvování vysoké školy.

4. Zjistit, zda zrakově postižení mají možnost praktického uplatnění ve svém oboru již během svého vysokoškolského studia.

5. Zjistit, jak řeší zrakově postižení absolventi vysokých škol situaci, když nenajdou pracovní uplatnění v oboru, který vystudovali (rekvalifikace, sociální dávky apod.).

Dílčí cíle výzkumu jsem zohlednil ve všech sociologických metodách. Dotazník byl rozeslán zrakově postiženým absolventům sedmi vysokých škol v České republice, je jej možné proto považovat za kvantitativní metodu. Rozhovor byl veden s pracovnicí Úřadu práce, kazuistiky byly zpracovány na základě podrobných údajů získaných od pěti zrakově postižených absolventů vysokých škol. Obě tyto metody je možné považovat za kvalitativní. Výzkum, který ve své diplomové práci realizuji, je proto smíšený.

8. Metody výzkumu

8.1 Kazuistika

Kazuistika je někdy nazývána jako případová studie (také studie případu, case study, case history). Zpočátku to byla lékařská metoda, která podrobně popisovala léčebné případy. Později ji začaly využívat i jiné vědecké obory, takže vznikl termín právnická, pedagogická, psychologická a speciálně pedagogická kazuistika. [Valenta, Müller, 2007]

Údaje pro sestavení kazuistiky můžeme získávat buď přímo od určité osoby, nebo od jiných lidí, kteří tuto osobu dobře znají. Součástí kazuistiky jsou údaje osobní, zdravotní, sociální a pracovní. [Holeček, Miňhová, Prunner, 2007]

8.2 Rozhovor

Rozhovor je explorativní metoda. Při jejím využití se uplatňuje zkušenost, komunikační dovednost a osobnostní vlastnosti tazatele i jeho empatické schopnosti. [Vašek, 1991]

Rozhovor je třeba vést ve vhodném prostředí, je nutné vhodně volit a formulovat otázky. Rozhovor může být individuální a skupinový a dále jej můžeme dělit na standardizovaný, nestandardizovaný a polostandardizovaný. Standardizovaný rozhovor neumožňuje dotazovanému, aby hovořil o svých problémech, ale umožňuje tazateli zpracovat kvantifikaci a statistické vyhodnocení odpovědí respondentů. Polostandardizovaný rozhovor má volnější formu. I když tazatel má připravenou osnovu rozhovoru, otázky však může obměnit podle okolností, případně se zeptat na zcela nové informace.

V průběhu nestandardizovaného (neřízeného) rozhovoru je iniciativa na straně respondenta, probíhá velice volně a dotazy tazatele reagují na aktuální situaci.

Z rozhovoru je nutné pořizovat záznam, což je možné provádět v jeho průběhu nebo ex post rozhovoru. První způsob může narušovat průběh rozhovoru, případně ovlivnit ochotu respondenta odpovídat na kladené otázky. Druhý způsob záznamu může být nepřesný, zvláště když uplyne delší doba od provedeného rozhovoru.

Otázky, které jsou respondentovi kladeny, můžeme rozdělit na otázky s vnucenou volbou a na otázky vyžadující volnou odpověď. Otázky s vnucenou volbou mají návodný charakter, obvykle je přímo nabízena jedna ze dvou odpovědí. Dále je možné otázky rozdělit

na přímé a nepřímé neboli projekční. Při kladení přímých otázek očekáváme, že tázaný bude odpovídat bez zábran. Nepřímé otázky klademe v případě, když očekáváme, že u tázaného by mohly nastat psychické zábrany.
[Holeček, Miňhová, Prunner, 2007]

8.3 Dotazník

Dotazník je v podstatě rozhovor daný v písemné podobě. Tato metoda není časově náročná a je možné její výsledky dobře kvantifikovat. Uvedeným otázkám nemusí respondent vždy dostatečně rozumět, a jeho odpovědi proto nemusejí být vždy přesné. [Ferjenčík, 2000]

Existují standardizované dotazníky, které patří do testových metod a nestandardizované dotazníky, které jsou vypracovány pro konkrétního respondenta. Položky v dotazníku mohou být otevřené a uzavřené. Otevřené položky nenavrhují respondentovi žádné odpovědi. Položky uzavřené mohou být dichotomické, respondentovi je nabízena odpověď buď "ano", nebo "ne". Mohou být také výběrové, v nich je respondentovi nabízeno více možností. [Valenta, Müller, 2007].

Dotazník musí obsahovat srozumitelné pokyny k jeho vyplnění. Měl by být sestaven tak, aby jeho otázky byly jasné a srozumitelné a aby nebyly sugestivní. Na začátku uvádíme dotazy jednoduché a konkrétní, postupně přecházíme k otázkám obecně formulovaným. Nejdůležitější položky dotazníku by měly být uprostřed. Respondent by měl být vhodně motivován k tomu, aby pravdivě jednotlivé otázky zodpověděl. [Chráska, 2000]

9. Výzkumný vzorek a realizace výzkumu

Dotazník byl rozeslán zrakově postiženým absolventům vysokých škol z celé České republiky. Ve většině případů jej na moji žádost přeposlali absolventům vysoké školy pracovníci podpůrných univerzitních center. S realizací mého výzkumu mně pomohla tato střediska:

1. Středisko Teiresiás - Masarykova univerzita v Brně
2. Laboratoř Carolina - Karlova univerzita v Praze
3. Středisko Augustýn - Univerzita Hradec Králové
4. Akademická poradna - Technická univerzita v Liberci
5. Centrum pomoci handicapovaným - Univerzita Palackého v Olomouci.

Ostatní mnou oslovená střediska se do výzkumu nezapojila většinou z důvodu, že jejich vnitřní normy nedovolují přeposílání dotazníků jejich klientům. Kvůli ochraně osobních údajů mně také pracovníci těchto středisek nemohli předat kontakty na své klienty.

Několika absolventům jsem dotazník se žádostí o jeho vyplnění poslal osobně, neboť jsem měl k dispozici jejich e-mailové adresy. Jednalo se především o zrakově postižené absolventy Západočeské univerzity, osobně jsem se také obrátil i na absolventy jiných univerzit.

Věk respondentů, kteří mi zaslali vyplněný dotazník, se pohyboval od 26 let do 50 let, polovina respondentů byla mladší než 30 let. 55% respondentů byli muži a 45% byly ženy. Doba absolvování vysoké školy se pohybovala od roku 1988 do roku 2012, nejvíce respondentů absolvovalo vysokou školu v roce 2010. Většina respondentů si vybrala humanitní směr studia, jednalo se většinou o právnické a pedagogické obory. Pouze 10% dotázaných si vybralo studium s technickým zaměřením.

45% respondentů absolvovalo Masarykovu univerzitu v Brně, 25% Karlovu univerzitu v Praze, 15% Univerzitu Hradec Králové. Ostatní respondenti byli absolventy Technické univerzity v Liberci, Univerzity Palackého v Olomouci a Západočeské univerzity v Plzni. Zrakové postižení respondentů se pohybuje od střední slabozrakosti až po úplnou nevidomost.

Kazuistiky byly zpracovány na základě rozhovoru s pěti zrakově postiženými absolventy různých univerzit, jejichž názvy zde kvůli anonymitě respondentů neuvádím. Nejednalo se však o absolventy Masarykovy univerzity v Brně a Karlovy univerzity v Praze, tyto univerzity měly nejvíce respondentů v dotazníkovém šetření. Věk respondentů, kteří mi poskytli údaje pro sepsání kazuistiky, se pohybuje od 26 let do 35 let. Jedná se o dvě ženy a tři muže. Dva respondenti si vybrali studium s technickým zaměřením, dva respondenti si zvolili studium humanitního oboru a jeden respondent vystudoval lékařskou fakultu. Zrakové postižení respondentů je v rozmezí střední slabozrakosti až po praktickou nevidomost.

Rozhovor byl veden se sociální pracovnicí Úřadu práce, která se specializuje na problematiku pracovního uplatnění zdravotně postižených a zdravotně znevýhodněných občanů.

10. Výsledky výzkumu

10.1 Kazuistika Zuzana

V první kazuistice popíši případ zrakově postižené absolventky vysoké školy, jejíž skutečné jméno neuvádím. Ve své diplomové práci ji jmenuji Zuzana. Je jí 26 let.

Zrakové postižení se u Zuzany neprojevovalo od narození. První známky zhoršování zraku se objevily ve věku 16 let. V 19 letech jí byla diagnostikována progresivní zraková vada. Podle očních lékařů se zrak bude Zuzaně stále zhoršovat, nakonec jej zcela ztratí. V současné době její handicap patří do kategorie těžce slabý zrak.

Zuzana navštěvovala základní školu běžného typu a poté nastoupila na obchodní akademii. Téměř celé studium zvládala bez potíží. Poslední rok na obchodní akademii se její zrakový handicap zhoršil. Zuzana začala mít problémy především v matematických předmětech, protože neviděla dobře na čísla a znaménka. Proto se rozhodla, že ve studiu ekonomie nebude pokračovat. Zaměřila se na jazyky, neboť při jejich studiu je možné na rozdíl od matematiky využít pomoc hlasového výstupu.

Na vysoké škole začala studovat bakalářský studijní program Jazyky pro komerční praxi na filosofické fakultě. Vybrala si německý a francouzský jazyk. Po úspěšném ukončení bakalářského studia složila přijímací zkoušky na pedagogickou fakultu. Zde si zvolila magisterský studijní program Učitelství pro druhý stupeň základní školy. Jednalo se opět o německý a francouzský jazyk.

Již před nástupem na vysokou školu měla Zuzana zájem spolupracovat se střediskem, které působí při vysoké škole. Chtěla se poradit o tom, zda je volba jejího oboru vhodná vzhledem k jejímu budoucímu pracovnímu uplatnění. Informace tohoto typu jí ale nebyly poskytnuty.

Již při studiu na vysoké škole měla Zuzana možnost praktického uplatnění ve svém oboru. První praxi absolvovala na Gymnáziu pro zrakově postižené v Praze, kde učila jazyky. Druhou praxi absolvovala v Německu ve speciální škole pro zrakově postižené. Praxe jí poskytla mnoho cenných zkušeností, ale pro získání pracovního místa neměla zásadní význam.

Zuzana chtěla ve svém oboru pracovat již v průběhu studia. Vyučovala v TyfloCentru francouzštinu, také vyučovala jazyky v základní škole pro zrakově postižené. V obou

případech ji nezaměstnávaly tyto instituce, ale finančně byla odměňována z grantu nadace Světýlko. Po vyčerpání grantu nezískala Zuzana u žádné z těchto institucí trvalé pracovní místo.

Zuzana se v průběhu svého studia ani na praxích nesetkala se zrakově postiženým absolventem vysoké školy, jenž by byl zaměstnán v oboru, který sama vystudovala. Ani pracovníci nestátních neziskových organizací jí neposkytli praktické rady, které by jí při hledání pracovního místa pomohly. Po úspěšném absolvování magisterského studia oboru Učitelství pro druhý stupeň ZŠ Zuzana nehledala proto pracovní uplatnění jako učitelka. Na základě svých zkušeností byla přesvědčena o tom, že práci v oboru, který vystudovala, vůbec nesežene. Proto se rozhodla, že hledání pracovního místa oddálí. V současné době je v zahraničí. Učí žáky 1. stupně ve speciální škole pro zrakově postižené angličtinu. Není zde v přímém zaměstnaneckém poměru, prostředky na pobyt jsou jí hrazeny z grantu Evropské unie.

Po návratu ze zahraničí chce Zuzana znovu začít hledat pracovní místo. Nebude hledat zaměstnání ve školství, ale zvolí jiný postup. Pokusí se obeslat různé firmy se svým životopisem. Bude zde specifikovat typ zrakového postižení, dosažené vzdělání a své praktické zkušenosti v oblasti jazyků. Zaměří se na velké firmy, které by měly ze zákona zaměstnat povinný podíl osob se zdravotním postižením. Doufá, že se setká se zaměstnavatelem, který jí vyjde vstříc.

V průběhu hledání pracovního místa bude Zuzana spolupracovat s Úřadem práce. Je ale přesvědčená, že jí tato instituce příliš nepomůže. Zuzana se nesetkala v nestátních neziskových organizacích s informacemi o tom, že tyto organizace poskytují podporu zrakově postiženým při hledání pracovního místa. Proto neuvažuje o tom, že by při hledání trvalého pracovního místa mohla využít jejich pomoc. Jediná možnost, jak najít zaměstnání, je podle zkušeností Zuzany dlouhodobá a samostatná aktivita.

Zuzana je rozhodnuta v hledání pracovního místa vytrvat i velmi dlouhou dobu. Chce si najít takové pracovní místo, ve kterém by uplatnila své odborné vysokoškolské vzdělání. Je si vědoma toho, že mohou na pracovišti nastat určité problémy, ale ona se bude snažit je překonat. Podle jejího názoru by mohly handicapovaným při jejich uplatnění na trhu práce pomoci zvláště určité změny v neziskovém sektoru.

Zuzana je velmi cílevědomý a rozhodný člověk. Je rozhodnuta nepoddávat se svému osudu. Pokud by po několikaletém úsilí nenašla pracovní místo ve svém oboru, je ochotna

podstoupit rekvalifikace na tradiční povolání pro zrakově postižené či studovat jiný obor na vysoké škole. Pro začátek své životní dráhy zvolila sbírání životních zkušeností i v zahraničním pracovním prostředí a je přesvědčená, že tyto zkušenosti jí v budoucnosti pomohou při integraci do majoritní společnosti.

10.2 Kazuistika Petr

V druhé kazuistice popíši případ zrakově postiženého absolventa vysoké školy, jehož skutečné jméno neuvádím. Ve své diplomové práci jej jmenuji Petr. Je mu 29 let.

Petr je zrakově postižený od narození. Jeho zrakové postižení se nemění a patří do pásma praktické nevidomosti. Petr navštěvoval speciální základní školu pro zrakově postižené, poté studoval střední odbornou školu pro zrakově postižené, která měla ekonomické zaměření.

Po maturitě začal studovat na vysoké škole bakalářský studijní program Veřejná správa na právnické fakultě. Tento obor absolvoval v roce 2008. Studium bylo pro Petra vzhledem k jeho zrakovému postižení velmi náročné. Studijní materiály si zvětšoval na počítači pomocí speciálního programu Magic a také studoval ze zvětšených černotiskových kopií. Petr měl obtíže se zápisem poznámek, neboť neviděl na tabuli. Výklad si proto nahrával na diktafon a zvukové nahrávky přepisoval do počítače. Proto se musel soustředit především na zvládání studijních povinností a o hledání zaměstnání v průběhu studia neuvažoval. Při svém studiu na vysoké škole měl Petr možnost praktického uplatnění ve svém oboru v rámci povinné praxe, která trvala tři týdny. Za tuto dobu ale nezískal zkušenosti, které by mu usnadnily pozdější hledání pracovního místa.

Petr začal hledat pracovní uplatnění hned po ukončení svého studia. Využil pomoci Úřadu práce. Na nestátní neziskové organizace se neobrátil, neboť nikdy nezískal informace o tom, že by tyto organizace handicapovaným pomáhaly při hledání uplatnění na trhu práce. Petr nemohl ani využít zkušeností zrakově handicapovaného absolventa vysoké školy, jenž by byl zaměstnán v oboru, který on sám vystudoval. Nikoho takového nepoznal. Rok po ukončení vysokoškolského studia získal pracovní místo na městském úřadu. Zde pracoval osm měsíců. Toto pracovní místo vzniklo díky dotaci, jež byla zprostředkovaná Úřadem práce. Dotace byla z 80% hrazena z Evropské unie a z 15% ze státního rozpočtu. Petr pracoval jako sekretář. Jeho úkolem bylo vytvářet vnitřní směrnice pro chod tohoto úřadu. Se spolupracovníky i s nadřízenými měl dobré vztahy, při řešení potíží souvisejících s jeho

zrakovým postižením si ale musel poradit sám. Především zapracování pro něj bylo velmi obtížné. Většinu materiálů pro městský úřad zpracovával na počítači, který měl velký monitor, na němž byla zvětšená písmena.

Po ukončení poskytování dotace byl Petr propuštěn. Znovu se registroval na Úřadu práce. Zde mu ale bylo sděleno, že dotace jsou opožděné, a proto je nemůže při hledání pracovního místa využít. V současné době se chce zúčastnit konkurzu na zaměstnance probační a mediační služby.

Petr je rozhodnutý v hledání pracovního místa pokračovat. Pokud by stále nemohl najít místo ve svém oboru, je ochoten podstoupit rekvalifikaci na tradiční povolání pro zrakově postižené. O studium v jiném oboru již nemá zájem, neboť je pro něj studium kvůli jeho zrakovému handicapu velmi náročné.

Vzhledem k tomu, že Petr již delší dobu hledá pracovní uplatnění, velmi se zajímá o to, jaké podmínky na trhu práce jsou pro handicapované utvářeny v jiných státech. Rád by více poznal severské země. Především jej láká Švédsko, neboť obdivuje typ sociálního systému, který v této zemi je. Studuje švédštinu, aby mohl ve Švédsku delší čas žít a tento systém poznávat.

Náš stát by měl podle Petra svoji sociální politiku změnit. Měl by podpořit vyšší míru pozitivní diskriminace pro handicapované. Také Úřad práce by měl být více aktivní při hledání pracovních míst pro zdravotně postižené. Ale i sami handicapovaní by si měli podle Petra při hledání pracovního uplatnění co nejvíce pomáhat, sdělovat si své zkušenosti a vzájemně se podporovat.

10.3 Kazuistika Lukáš

V třetí kazuistice popíši případ zrakově postiženého absolventa vysoké školy, jehož skutečné jméno také neuvádím. Ve své diplomové práci jej jmenuji Lukáš. Je mu 30 let.

Lukáš má zrakové postižení od narození. Jeho zrakový handicap se nemění a patří do kategorie praktická nevidomost. Lukáš navštěvoval speciální základní školu pro zrakově postižené a poté studoval na gymnáziu pro zrakově postižené. Po maturitě vykonal přijímací zkoušky na vysokou školu. Vybral si výpočetní techniku obor softwarové inženýrství. Byl přesvědčený o tom, že mu studium technického oboru usnadní hledání pracovního místa. Tento obor jej velmi bavil, o matematiku a výpočetní techniku se zajímal již na střední škole. Velmi důležité také bylo to, že Lukáš mohl i přes svůj zrakový handicap číst delší dobu

zvětšené texty, pokud dodržoval pravidelné přestávky. Matematické příklady si vždy zvětšil. Pokud nebylo možné zvětšení zajistit, umožnila mu čtení optická lupa. Při programování si nastavil menší rozlišení monitoru. Text zdrojového kódu programovacího jazyka měl poté větší velikost a Lukáš jej na obrazovce dobře viděl.

V průběhu studia spolupracoval Lukáš s univerzitním střediskem, které pomáhalo handicapovaným vysokoškolským studentům. Získal zapůjčený velký monitor, s jehož pomocí mohl snáze pracovat s textem zdrojového kódu různých programovacích jazyků. Měl také možnost pravidelného setkávání s handicapovanými studenty vysoké školy. Žádný zrakově postižený student, se kterým se Lukáš na univerzitě setkal, však nestudoval technický obor. Neměl proto možnost si se zrakově handicapovanými studenty vyměňovat zkušenosti v oblasti studia či v oblasti hledání pracovního místa.

Studium Lukáš zvládal, bylo pro něj ale náročné, a proto v průběhu vysokoškolských studií nehledal možnost částečného zaměstnání ve svém oboru. Součástí studia softwarového inženýrství nebyla také žádná povinná praxe. Krátce před ukončením studia navštívil Lukáš veletrh pracovních příležitostí a zde se seznámil s firmou Eurosoftware. Již před státnicemi byl touto firmou pozván na přijímací pohovor a po ukončení vysokoškolského studia do Eurosoftwaru nastoupil. V této firmě pracuje již pět let.

Vzhledem k tomu, že Lukáš získal pracovní místo hned po ukončení vysoké školy, nepotřeboval pomoc Úřadu práce ani nestátních neziskových organizací při hledání pracovního uplatnění. Na nestátní neziskové organizace se neobrátil ani v průběhu adaptace na pracovní místo, neboť nebyl informován o tom, že by tyto organizace handicapovaným pomáhaly při hledání pracovního uplatnění a při úpravě pracovních podmínek s ohledem na zdravotní postižení. S nácvikem trasy do zaměstnání mu zpočátku pomáhali rodiče, později již do zaměstnání docházel sám.

Na pracovišti byl dobrý kolektiv, spolupracovníci přijali Lukáše s pochopením a vzhledem k jeho zrakovému handicapu mu byly zadávány úkoly, které nebyly tak náročné na zrakovou práci. Lukáš má za úkol vymýšlet a programovat různé algoritmy. Kompletaci těchto úloh předává vidícím spolupracovníkům a ti v dokončení jejich zpracování pokračují. Lukáš se nikdy nesetkal s tím, že by jej spolupracovníci diskriminovali kvůli jeho zrakovému handicapu. Se svými kolegy i s nadřízenými dobře vychází.

Firma Eurosoftware plní díky Lukášovi svoji povinnost zaměstnat určitý podíl zaměstnanců se zdravotním postižením. Pro firmu je také výhodné to, že Lukáš nepotřebuje

příliš složitou úpravu pracovních podmínek. Využívá pouze velký monitor, na kterém má zvětšený text zdrojového kódu programovacího jazyka. Firma tedy nemá žádné náklady na pořízení speciálního softwaru, který by měl umožnit zvětšování, odečítání či převod do Braillova písma.

Lukáš je velmi rád, že získal dobré pracovní místo. Ve svém zaměstnání je spokojen, jeho práce ho baví a chtěl by v ní i nadále pokračovat.

V současné době se Lukáš setkává při různých příležitostech se zrakově postiženými absolventy jiných vysokých škol. Mnozí z nich nejsou dosud zaměstnaní. Patří mezi ně i zrakově postižení absolventi technických oborů. Chtěl by proto sám přispět k tomu, aby zrakově postižení absolventi vysokých škol také získali dobré pracovní místo, ve kterém by byli spokojeni. Rád by dalším zaměstnavatelům dokázal, že zrakově handicapovaný může udělat stejně kvalitní práci jako vidící zaměstnanec. Měl by zájem spolupracovat s nestátní neziskovou organizací, která by podporovala zrakově postižené hledající pracovní uplatnění. Lukáš je totiž přesvědčen, že hlavně neziskové organizace mohou účinně handicapovaným při hledání práce pomáhat. Iniciativa v této oblasti by ale především měla vyjít ze strany zrakově postižených. Chtěl by sám přispět k tomu, aby se postavení zrakově postižených na trhu práce zlepšilo.

10.4 Kazuistika Karel

Ve čtvrté kazuistice popíši případ zrakově postiženého absolventa vysoké školy, jehož skutečné jméno neuvádím. Ve své diplomové práci jej jmenuji Karel. Je mu 32 let.

Karel je zrakově postižený od narození. Jeho handicap patří do horní hranice střední slabozrakosti a je stabilní. Kromě dioptrické vady má astigmatismus a strabismus. Karel nejdříve navštěvoval speciální základní školu pro zrakově postižené, poté byl integrován na gymnáziu běžného typu.

Po maturitě začal studovat lékařskou fakultu, protože se zajímal o přírodní vědy. Jako obor si vybral psychiatrii, neboť pro něj bylo problematické vzhledem ke zrakovému postižení pracovat v jiných oborech lékařství, ve kterých je nezbytné dobré zrakové vnímání. Studium vysoké školy zvládal Karel bez speciálních kompenzačních pomůcek, neboť mohl bez obtíží číst i běžný černotisk. Složitější pro něj byla pouze práce se schématy, ale tyto problémy kompenzoval svou dobrou představivostí.

V průběhu studia absolvoval Karel několik praxí na interním, kardiologickém a chirurgickém oddělení. Na praxích mu vycházel zdravotnický personál vstříc, Karel nemusel vykonávat úkoly, pro které bylo dobré vidění nezbytné. Přesto se v nemocnicích zapojil do různých aktivit a získal velmi cenné zkušenosti.

Karel začal hledat pracovní uplatnění hned po ukončení studia. Byl přesvědčený, že zaměstnání ve svém oboru získá. Při hledání pracovního místa nevyužil pomoci Úřadu práce, pouze se zde registroval. Nehledal také pomoc u nestátních neziskových organizací, protože nevěděl, že by tyto instituce podporovaly zrakově handicapované na trhu práce. Při hledání pracovního místa mu pomohli jeho spolužáci, sestavovali s ním strukturovaný životopis a pomáhali mu při vyplňování potřebných dokumentů.

Karel našel pracovní uplatnění po několika měsících. Nastoupil na psychiatrii, kde stále pracuje. Doprava do zaměstnání a orientace v cizím prostředí pro něj byla zpočátku problematická. Byl také nejistý v sociálních kontaktech, neboť bylo pro něj obtížnější naučit se podle zraku poznávat své kolegy. Na pracovišti byl vstřícný kolektiv, který se Karlovi snažil pomoci. Všechny potíže se mu proto časem podařilo překonat.

Ve svém zaměstnání je Karel spokojený. Hlavní náplní jeho práce jsou rozhovory s pacienty, při kterých se snaží najít příčinu jejich obtíží. I když nemůže zrakem rozpoznat detaily na výrazu tváře svých pacientů, je schopen z tónu hlasu rozpoznat jejich psychický stav.

Karel se zajímá o to, jaké podmínky na trhu práce mají ostatní zrakově postižení absolventi vysokých škol. Nikdy se nesetkal se zrakově handicapovaným, který by byl zaměstnán jako lékař. V medicíně jsou přitom podle Karla různá pracovní uplatnění, která by by byla vhodná i pro zcela nevidomé.

Karel se domnívá, že by měl stát více podporovat zrakově postižené absolventy vysokých škol, kteří hledají uplatnění na trhu práce. Úřad práce by měl být spojkou mezi zrakově postiženými a nestátními neziskovými organizacemi, které by měly takto handicapovaným s hledáním pracovního uplatnění pomáhat. Karel by měl zájem spolupracovat s těmito organizacemi, rád by všem zrakově postiženým uchazečům předával svoje zkušenosti. Chtěl by, aby se postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce zlepšilo.

10.5 Kazuistika Jitka

Ve své páté kazuistice popíši případ zrakově postižené absolventky vysoké školy, jejíž skutečné jméno neuvádím. Ve své diplomové práci ji nazývám Jitka. Je jí 35 let.

Jitka měla zrakové postižení od narození. V deseti a ve třinácti letech musela absolvovat operace očí. Po lékařském zákroku se u ní projevilo mírné zhoršení. Její zrak byl však stabilizován a byla lékaři ujištěna, že se již nebude zhoršovat. Zrakový handicap Jitky je možné zařadit do horní hranice střední slabozrakosti. Jitka navštěvovala základní školu pro zrakově postižené. Poté se rozhodla pro integraci na gymnázium běžného typu.

Po složení maturitní zkoušky si zvolila vysokou školu s technickým zaměřením, neboť byla přesvědčena, že jí studium technického směru přinese lepší pracovní uplatnění. Jako obor si vybrala matematiku, neboť ji výpočty bavily již na střední škole. Na zvolení tohoto oboru měla vliv i skutečnost, že Jitka mohla číst studijní materiály bez nutnosti využití náročných kompenzačních pomůcek.

V průběhu studia nevyhledávala Jitka pomoc podpůrného univerzitního centra, neboť nepotřebovala poradenství ani kompenzační pomůcky. Obor, který Jitka studovala, byl teoreticky zaměřený, a proto nebyla povinná praxe jeho součástí. Studium bylo pro Jitku velmi náročné. Před jeho ukončením nehledala pracovní uplatnění ani na částečný úvazek a také nespolupracovala na žádném vědeckém projektu.

Po ukončení studia vysoké školy se Jitka registrovala na Úřadu práce, ale zde jí nebyla nabídnuta žádná pracovní pozice, která by alespoň částečně odpovídala jejímu vzdělání. Asi po třech měsících se obrátila na pracovní agenturu. Její pracovníci jí také žádné pracovní místo nezprostředkovali. Jitka nepožádala o pomoc žádnou nestátní neziskovou organizaci. Nikdy se nedozvěděla o tom, že by mohly tyto organizace pomáhat zrakově postiženým při hledání pracovního uplatnění. Se žádostí o pomoc se také nemohla obrátit na zrakově postižené absolventy vysokých škol, protože neznala žádného zrakově handicapovaného, který by vystudoval stejný nebo příbuzný obor jako ona.

I přes složitou situaci pokračovala Jitka s hledáním pracovního uplatnění. Rozesílala svůj životopis různým firmám, které hledaly pracovníky s technickým vzděláním, sledovala informace na internetu a účastnila se také několika konkurzů. Přibližně po pěti měsících od absolvování vysoké školy byla pozvána na pracovní pohovor u firmy, která hledala zaměstnance, jenž by prováděl technické výpočty turbín. Podmínkou bylo, aby si Jitka

doplnila samostudiem znalosti v této specifické oblasti. Jitka s tím souhlasila a nabízenou pracovní pozici přijala.

Na pracovišti byl dobrý kolektiv. Spolupracovníci přijali Jitku s pochopením, nikdy se nestalo, že by ji diskriminovali kvůli zrakovému handicapu. V průběhu zapracování jí poskytli potřebné studijní materiály, díky kterým si doplnila specifické znalosti, jež potřebovala pro výkon svého zaměstnání. Při adaptaci na pracovní podmínky bylo také důležité, že Jitka nepotřebovala náročné úpravy pracovního prostředí s ohledem na svůj handicap. Pokud si snížila rozlišení svého monitoru, zvětšil se jí text v počítači a také technické nákresy turbín. To postačovalo k tomu, aby mohla s textem i s technickými schématy bez obtíží pracovat.

Jitka je již zaměstnaná deset let. Se svou pracovní pozicí je poměrně spokojená a nechtěla by ji měnit. Práce jí však nepřináší úplný pocit seberealizace, spolupracuje proto v současné době s různými nestátními neziskovými organizacemi, které podporují integraci handicapovaných do většinové společnosti. Tyto organizace mohou podle Jitky pomoci handicapovaným v různých oblastech života, není však přesvědčena, že by zásadním způsobem mohly změnit postavení zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce. Ani přijetí nových zákonů podporujících zaměstnávání osob se zdravotním postižením by podle Jitky současnou situaci neovlivnilo. Změnu by přinesla jedině rozsáhlá transformace trhu práce, která by poskytla větší šance všem uchazečům o zaměstnání. Snaha o integraci je ale podle Jitky pro handicapované velmi důležitá. I přes současnou situaci na trhu práce může většinová společnost poskytnout zdravotně postiženým potřebnou podporu a motivaci.

10.6 Rozhovor se sociální pracovnicí Úřadu práce

I. Zjistit úlohu státu, Úřadu práce a nestátních neziskových organizací při uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

1. První otázka

Tazatel: „Domníváte se, že stát dostatečně podporuje zrakově postižené absolventy vysokých škol při získávání pracovního uplatnění v oboru, který vystudovali?“

Respondent: „Myslím si, že stát speciálně zrakově postižené absolventy nepodporuje nějak výrazněji než jinak handicapované absolventy. Myslím si, že by mohl dělat víc. Samozřejmě že je možné použít prostředky aktivní politiky zaměstnanosti formou nějakých dotací na zaměstnávání. Spíše by se ale měly hledat možnosti uplatnění zrakově postižených absolventů ve státní správě. Tam jsou rezervy a měly by se využít. V tomto směru by se mělo rozhodně více dělat.“

2. Druhá otázka

Tazatel: „Mohly by podle vašeho názoru určité legislativní změny týkající se státní správy a neziskového sektoru pomoci při uplatňování zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce? Pokud ano, uveďte prosím jaké.“

Respondent: „V tomto případě by mohla být uplatněna tzv. pozitivní diskriminace. Měla by být nějaká kvóta, která by zaměstnavateli ukládala zaměstnávat osoby se zdravotním postižením více než doposud. A především by se mělo jednat o ta těžší zdravotní postižení, tzn. vozíčkáře, nevidomé. Myslím si, že v této oblasti rezervy skutečně jsou.“

II. Zjistit, které instituce využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol při hledání pracovního místa v oboru, který vystudovali.

3. Třetí otázka

Tazatel: „Jakým způsobem spolupracují zrakově postižení absolventi vysokých škol s Úřadem práce při hledání pracovního místa ve svém oboru?“

Respondent: „Musím říct, že postižení lidé spolupracují daleko lépe než lidé zdraví. To je moje zkušenost. Všichni zrakově postižení výborně spolupracovali, ať už se jednalo o zrakově handicapované vysokoškolské absolventy či o zrakově postižené bez vysokoškolského vzdělání. Všichni se snažili aktivně hledat zaměstnání.“

Tazatel: „Takže na Úřad práce pravidelně docházeli?“

Respondent: „Určitě, chodili i mimo termíny, které jsme si dohodli. Chodili častěji, než museli.“

4. Čtvrtá otázka

Tazatel: „Poskytuje Úřad práce kontakty na nestátní neziskové organizace, které by mohly pomoci zrakově postiženým absolventům vysokých škol při hledání pracovního uplatnění v oboru, který vystudovali?“

Respondent: „Pokud mám kontakty na nestátní neziskové organizace, které by mohly pomoci zrakově postiženým při hledání pracovního místa, tak je takto handicapovaným poskytuji. Spolupráce Úřadu práce a nestátních neziskových organizací v této oblasti však není zatím pravidelná. Snažím se kontakty na NNO získat i sama pro sebe, abych je znala. Také se snažím všem zdravotně postiženým, především vozíčkářům, neslyšícím, zrakově postiženým domluvit pracovní místo přímo u zaměstnavatele. Bez ohledu na to, jestli je to zaměstnavatel, který zaměstnává více než 50 procent zdravotně postižených nebo jiný zaměstnavatel. Už se nám takhle podařilo několik věcí.“

III. Zjistit postavení zrakově postiženého absolventa vysoké školy na trhu práce a jeho postup při hledání pracovního místa po absolvování vysoké školy.

5. Pátá otázka

Tazatel: „Je obtížné najít uplatnění na trhu práce pro zrakově postiženého absolventa vysoké školy v oboru, který vystudoval?“

Respondent: „Určitě. A především v dnešní době je to daleko těžší než dříve.“

Tazatel: „Myslíte si, že by některé středisko, které podporuje handicapované na univerzitě, mělo prezentovat schopnosti zrakově postiženého studenta před potenciálním zaměstnavatelem?“

Respondent: „Určitě. Mělo by mu pomáhat při hledání zaměstnání. Univerzitní středisko by také mělo přispět k tomu, aby se zrakově postižení připravovali již během studia na své budoucí konkrétní pracovní umístění. Handicapovaným by tato střediska mohla pomoci také tak, že by mezi nimi zprostředkovávala kontakty již v průběhu jejich studia."

6. Šestá otázka

Tazatel: „Nacházejí zrakově postižení absolventi vysokých škol pracovní místa ve svém oboru s vyhlídkou na dlouhodobé uplatnění?“

Respondent: „Ne, určitě nenacházejí. Alespoň ne ti, se kterými jsem se setkala na našem pracovišti.“

7. Sedmá otázka

Tazatel: „Máte zkušenosti s tím, jak zaměstnavatelé přistupují ke zrakově postiženým absolventům vysokých škol, kteří požádají o pracovní místo?“

Respondent: „Většinou k nim přistupují s obavou. Mají strach handicapované zaměstnat, protože si s tímto problémem nevědí rady. Zaměstnavatelé především nemají představu, co handicapovaní zvládnou. Nevědí, že zrakově postižený absolvent vysoké školy může zvládnout stejnou práci jako zdravý člověk, pokud k tomu má potřebné vybavení a kompenzační pomůcky. Myslím si, že především chybí osvěta u zaměstnavatelů.“

8. Osmá otázka

Tazatel: „Uvedl některý žadatel při opakovaném hledání pracovního uplatnění, že musel opustit pracovní místo, protože nezvládl z důvodu svého zrakového handicapu úkoly, které mu zaměstnavatel zadal?“

Respondent: „Stal se tu jeden takový případ. Jednalo se o paní, které bylo 45 let a která byla magistra. Pracovala na krajské hygienické stanici a právě jí tam nebyly vytvořeny podmínky, aby mohla v práci pokračovat. Takže nakonec skončila u nás na Úřadu práce. Má samozřejmě plný invalidní důchod. Udělala si rekvalifikaci na pracovnici call centra, ale nesehnali jsme pro ni zaměstnání telefonistky. V současné době pracuje pro Tlapky - výcvik vodících psů. Myslím si, že tam našla uplatnění a že je tam spokojená.“

Tazatel: „Byla zrakově postižená?“

Respondent: „Byla nevidomá. Napřed měla zbytky zraku, pak už neviděla vůbec.“

9. Devátá otázka

Tazatel: „Jsou ve vaší evidenci zaměstnavatelé, kteří by zaměstnali zrakově postižené absolventy vysokých škol?“

Respondent: „Speciálně takové zaměstnavatele nemáme. Ale netvrdím, že by nezaměstnali. Museli bychom s nimi vstoupit v jednání a zkoušet to.“

Tazatel: „A přímo některý zaměstnavatel za vámi nepřišel a neřekl, že by měl zájem zkusit zaměstnat zrakově postiženého absolventa vysoké školy?“

Respondent: „Ne, to si nepamatuji. Bohužel.“

10. Desátá otázka

Tazatel: „Víte o zaměstnavateli, který dlouhodobě zaměstnává zrakově postiženého absolventa vysoké školy v oboru, který handicapovaný vystudoval?“

Respondent: „O takovém zaměstnavateli nevím.“

11. Jedenáctá otázka

Tazatel: „Máte zkušenosti s tím, zda kolektiv intaktních pracovníků bez problému přijímá zrakově postiženého absolventa vysoké školy?“

Respondent: „Myslím si ale, že by to byl částečně problém. Kolektiv intaktních pracovníků by především nevěděl, jak ke zrakově handicapovanému přistupovat.“

12. Dvanáctá otázka

Tazatel: „Jak často zrakově postižený absolvent vysoké školy navštěvuje Úřad práce v porovnání s uchazeči bez handicapu?“

Respondent: „Handicapovaný uchazeč většinou dochází častěji než by musel.“

IV. Zjistit, zda zrakově postižení mají možnost praktického uplatnění ve svém oboru již během svého vysokoškolského studia.

13. Třináctá otázka

Tazatel: „Uvedl některý zrakově postižený absolvent vysoké školy žádající na Úřadu práce o zaměstnání, že již v průběhu studia na vysoké škole byl zaměstnán v oboru, který studoval?“

Respondent: „Ne, neuvedl.“

V. Zjistit, jak řeší zrakově postižení absolventi vysokých škol situaci, když nenajdou pracovní uplatnění v oboru, který vystudovali (rekvalifikace, sociální dávky apod.).

14. Čtrnáctá otázka

Tazatel: „Využil některý ze zrakově postižených absolventů vysoké školy po neúspěšném hledání pracovního místa ve svém oboru rekvalifikaci na tradiční povolání pro zrakově postižené?“

Respondent: „Nepamatuji si na to, že by některý zrakově postižený absolvent vysoké školy využil rekvalifikaci na tradiční povolání. Jeden zrakově postižený pán měl také rekvalifikaci v Dědině a nastoupil jako operátor call centra v Praze v muzeu. Nebyl to ale absolvent vysoké školy.“

15. Patnáctá otázka

Tazatel: „Jaké možnosti má zrakově postižený absolvent vysoké školy v případě, že nenajde uplatnění ve svém oboru? “

Respondent: „Možností moc není. Samozřejmě může zkusit nějakou rekvalifikaci, ale v současné době je otázka jakou. Protože teď je to skutečně se zaměstnáním špatné i u zdravých uchazečů. A zrakové postižení je problém navíc. Takže to jsou skutečně velmi omezené možnosti.“

Tazatel: „Takže se může rekvalifikovat nebo pobírat sociální dávky nebo mít invalidní důchod.“

Respondent: „Invalidní důchod je většinou více než životní minimum. Takže ty sociální dávky už potom asi nepřipadají v úvahu.“

16. Šestnáctá otázka

Tazatel: „Jaké typy dávek vyplácí Úřad práce zrakově postiženému absolventovi vysoké školy v případě, že nezíská pracovní uplatnění?“

Respondent: „Jedná se o podporu v nezaměstnanosti, o které jsem mluvila. Podpora v nezaměstnanosti by byla vyplácena po dobu pěti měsíců, pokud by uživatel pobíral invalidní důchod po dobu posledních tří let. Od ledna 2012 bude mít nárok na podporu, pokud by invalidní důchod pobíral po dobu posledních dvou let. Ten zákon se změní. Podpora by také mohla být vyplácena po dobu rekvalifikace. Dostával by ji k invalidnímu důchodu. Od ledna bude navíc Úřad práce vyplácet zrakově postiženým a také jinak handicapovaným další dávky, např. příspěvek na mobilitu.“

11. Zhodnocení výzkumu

11.1 Zhodnocení dotazníků

Zhodnocení odpovědí na jednotlivé otázky dotazníku je uvedeno v tabulkách. Je v nich možné najít alternativy, z nichž respondenti vybírali, a také výsledek jejich volby, který je vyjádřen v procentech. Text dotazníku jsem konzultoval s vedoucí své diplomové práce s paní doc. PaedDr. Marií Kocurovou, Ph.D. a následně i s pracovníky střediska Teiresiás při Masarykově univerzitě v Brně. Stanovení otázek bylo velmi obtížné. Snažil jsem se, aby do dotazníku byly zahrnuty všechny možné eventuality, se kterými se může zrakově handicapovaný absolvent vysoké školy setkat při hledání pracovního uplatnění. Zároveň jsem se pokusil otázky formulovat tak, aby některou z nabízených variant mohl zvolit i absolvent, který např. nevyužívá při hledání pracovního místa pomoci nestátních neziskových organizací. Několik respondentů přesto uvedlo, že si u některých otázek nemohou vybrat žádnou variantu z nabízených možností. Stanovisko těchto respondentů jsem zahrnul do oddílu " Nezvolil/a" a jejich počet jsem také vyjádřil v procentech.

I. Zjistit úlohu státu, Úřadu práce a nestátních neziskových organizací při uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

1. Myslíte si, že stát dostatečně podporuje zrakově postižené absolventy vysokých škol při získávání pracovního uplatnění?

a)	Domnívám se, že podpora státu zrakově postižených absolventů vysokých škol je dostačující.	10%
b)	Domnívám se, že podpora státu zrakově postižených absolventů vysokých škol je nedostačující.	30%
c)	Domnívám se, že by byly potřebné legislativní změny i změny v neziskovém sektoru.	60%

II. Zjistit, které instituce využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol při hledání pracovního místa v oboru, který vystudovali.

2. Využil/a jste při hledání pracovního místa v oboru, který jste studoval/a, pomoc nestátních neziskových organizací a Úřadu práce?

a)	Při hledání pracovního místa jsem využil/a pomoci Úřadu práce.	5%
b)	Při hledání pracovního místa jsem využil/a pomoci Úřadu práce i nestátní neziskové organizace.	15%
c)	Pracovní uplatnění ve svém oboru jsem našel/našla sám/sama.	70%
	Nezvolil/a	10%

III. Zjistit postavení zrakově postiženého absolventa vysoké školy na trhu práce a jeho postup při hledání pracovního místa po absolvování vysoké školy.

3. Jak dlouho Vám trvalo, než jste získal/a pracovní místo v oboru, který jste studoval/a?

a)	Méně než jeden rok	55%
b)	Více než jeden rok	10%
c)	V oboru, který jsem studoval/a, jsem pracovní místo nezískal/a.	25%
	Nezvolil/a	10%

4. Po ukončení vysoké školy jste:

a)	rovnou hledal/a pracovní místo ve svém oboru, protože jste byl/a přesvědčen/a o možnosti svého uplatnění	65%
b)	pokračoval/a ve studiu formou různých kurzů, případně jste využil/a možnost zahraniční stáže	10%
c)	zvolil/a hned jiný postup, např. rekvalifikaci s možností uplatnění v jiném oboru, protože jste nebyl/a přesvědčen/a o možnosti uplatnění ve svém oboru	15%
	Nezvolil/a	10%

5. Setkal/a jste se při hledání pracovního místa ve svém oboru s nepochopením zaměstnavatele vzhledem ke svému handicapu?

a)	Zaměstnavatel byl ke mně vstřícný a veškeré problémy se nám vzájemnou spoluprací podařilo překonat.	60%
b)	Setkal/a jsem se s obavami zaměstnavatele, že jím zadané úkoly bych nemohl/a zvládnout vzhledem ke svému handicapu.	25%
c)	Ze strany zaměstnavatele jsem se setkal/a s nepochopením.	10%
	Nezvolil/a	5%

6. S jakými problémy se podle Vašeho názoru setkávají zrakově postižení absolventi vysokých škol při zapojení do pracovního procesu ve svém oboru?

a)	Při zapojení do pracovního procesu nenastávají žádné zásadní problémy, handicapovaný vše zvládá téměř stejně dobře jako jeho kolegové bez postižení.	10%
b)	Na vypracování úkolů potřebuje handicapovaný delší dobu než jeho kolegové bez postižení, činí mu totiž potíže dostupnost informací.	70%
c)	Handicapovaný má při plnění pracovních úkolů mnoho problémů, ty jsou pro něj těžko překonatelné.	10%
	Nezvolil/a	10%

7. Znáte zrakově postižené absolventy vysokých škol, kteří našli uplatnění v oboru, který jste sám/sama vystudoval/a?

a)	Osobně znám několik zrakově postižených absolventů vysokých škol, kteří v mém oboru našli uplatnění.	60%
b)	Dozvěděl/a jsem se o zrakově postižených absolventech vysokých škol, kteří v mém oboru našli uplatnění. Neznám je ale osobně.	15%
c)	Nezískal/a jsem žádné informace o tom, že by někdo se zrakovým postižením našel uplatnění v mém oboru po ukončení studia na vysoké škole.	25%

8. Jak dlouho jste byl/a ve svém oboru zaměstnán/a?

a)	Ve svém oboru jsem pracoval/a po dobu kratší než rok.	15%
b)	Ve svém oboru jsem pracoval/a po dobu delší než rok.	60%
c)	Pracovní uplatnění jsem ve svém oboru nezískal/a.	20%
	Nezvolil/a	5%

IV. Zjistit, zda zrakově postižení mají možnost praktického uplatnění ve svém oboru již během svého vysokoškolského studia.

9. Získal/a jste již za svého studia na vysoké škole možnost praktického uplatnění ve svém oboru?

a)	V průběhu studia na vysoké škole jsem vykonával/a povinnou praxi ve svém oboru anebo jsem spolupracoval/a na projektu ze svého oboru.	55%
b)	Už v průběhu studia na vysoké škole jsem byl/a částečně zaměstnán/a ve svém oboru.	20%
c)	V průběhu studia na vysoké škole se mně nenaskytla možnost praktického uplatnění v mém oboru.	25%

V. Zjistit, jak řeší zrakově postižení absolventi vysokých škol situaci, když nenajdou pracovní uplatnění v oboru, který vystudovali (rekvalifikace, sociální dávky apod.).

10. Uvažoval/a jste o rekvalifikaci, když jste nezískal/a po ukončení vysokoškolského studia uplatnění ve svém oboru?

a)	Vytrvale jsem hledal/a uplatnění ve svém oboru a podařilo se mně pracovní místo získat.	65%
b)	Po neúspěšných pokusech při hledání pracovního místa ve svém oboru jsem začal/a o rekvalifikaci uvažovat.	5%
c)	Po mnoha neúspěšných pokusech při hledání pracovního místa ve svém oboru jsem se pro rekvalifikaci rozhodl/a.	5%
	Nezvolil/a	25%

11.2 Zhodnocení rozhovoru

Rozhovor se sociální pracovnicí Úřadu práce pomohl objasnit některé důležité aspekty uplatňování zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce a úlohu Úřadu práce při plnění tohoto úkolu.

Otázky byly rozděleny do pěti oddílů na základě pěti dílčích cílů stanovených v úvodu praktické části diplomové práce. Odpovědi mi poskytla sociální pracovnice, která již dlouhodobě pomáhá zdravotně postiženým uchazečům o zaměstnání.

I. Zjistit úlohu státu, Úřadu práce a nestátních neziskových organizací při uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

Sociální pracovnice uvedla, že by stát měl zrakově postižené absolventy vysokých škol více podporovat při hledání pracovního uplatnění. Jednou z možností by mohlo být využití rezerv ve státní správě. Respondentka zdůraznila, že pro handicapované by bylo vhodné uplatňovat tzv. pozitivní diskriminaci více než doposud.

II. Zjistit, které instituce využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol při hledání pracovního místa v oboru, který vystudovali.

Při hledání pracovního místa ve svém oboru využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol pomoc Úřadu práce a zodpovědně s ním spolupracují, a to daleko lépe než lidé zdraví. Úřad práce poskytuje kontakty na nestátní neziskové organizace, které by mohly zrakově handicapovaným absolventům vysokých škol pomoci při získání zaměstnání. Spolupráce Úřadu práce a nestátních neziskových organizací v této oblasti však není zatím pravidelná.

III. Zjistit postavení zrakově postiženého absolventa vysoké školy na trhu práce a jeho postup při hledání pracovního místa po absolvování vysoké školy.

Sociální pracovnice konstatovala, že pro zrakově postiženého absolventa vysoké školy je obtížné najít pracovní uplatnění v oboru, který vystudoval. Zrakově handicapovaní nenacházejí dlouhodobé uplatnění. Při rozhovoru bylo uvedeno, že zaměstnavatelé mají obavy zaměstnávat zrakově handicapované, protože nevědí, že zrakově handicapovaný absolvent vysoké školy může zvládnout stejnou práci jako zdravý člověk, pokud k tomu má potřebné vybavení a kompenzační pomůcky. Pracovnice Úřadu práce se setkala i s případem, kdy zrakově handicapovaný musel opustit pracovní místo, protože stanovené úkoly nezvládl z důvodu svého zrakového postižení.

Úřad práce nevede evidenci zaměstnavatelů, kteří by zaměstnávali zrakově postižené absolventy vysokých škol a ani žádný zaměstnavatel nekontaktoval Úřad práce s tím, že by zaměstnal zrakově handicapovaného absolventa vysoké školy. Sociální pracovnice Úřadu práce uvedla, že při řešení problémů zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol by měla být více uplatněna osvěta zaměstnavatelů, aby byli více informováni o problematice a možnostech zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol. Do

řešení tohoto problému by se měla také zapojit střediska působící při univerzitách, která se zaměřují na podporu studia zrakově handicapovaných. Tato střediska by měla zprostředkovávat kontakty mezi handicapovanými již v průběhu jejich studia.

IV. Zjistit, zda zrakově postižení mají možnost praktického uplatnění ve svém oboru již během svého vysokoškolského studia.

Sociální pracovnice se po dobu své praxe nesetkala s tím, že by absolvent vysoké školy žádající na Úřadu práce o zaměstnání uvedl, že již v průběhu studia na vysoké škole byl zaměstnán v oboru, který studoval. Dále uvedla, že univerzita by měla přispět k tomu, aby se zrakově postižení připravovali již během studia na své budoucí konkrétní pracovní umístění.

V. Zjistit, jak řeší zrakově postižení absolventi vysokých škol situaci, když nenajdou pracovní uplatnění v oboru, který vystudovali (rekvalifikace, sociální dávky apod.).

Sociální pracovnice Úřadu práce se nesetkala s tím, že by některý zrakově postižený absolvent vysoké školy po neúspěšném hledání pracovního místa ve svém oboru, který vystudoval, využil rekvalifikaci na tradiční povolání pro zrakově postižené. Pokud zrakově handicapovaný absolvent vysoké školy nenajde uplatnění ve svém oboru nebo se nerozhodne pro rekvalifikaci, zůstává pouze příjemcem invalidního důchodu a po určitou dobu stanovenou zákonem i příjemcem podpory v nezaměstnanosti. Sociální pracovnice uvedla, že Úřad práce může poskytovat nezaměstnanému absolventovi vysoké školy i některé další sociální dávky, např. příspěvek na mobilitu.

11.3 Zhodnocení kazuistik

Kazuistika je využívána jako metoda, s jejíž pomocí lze potvrdit, upřesnit nebo vyvrátit poznatky získané z dotazníků a rozhovoru.

Kazuistiky v praktické části mé diplomové práce byly vedeny se zrakově postiženými absolventy vysokých škol, jejichž zrakový handicap se pohybuje od horní hranice střední slabozrakosti až po praktickou nevidomost.

I. Zjistit úlohu státu, Úřadu práce a neziskových organizací při uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

Respondenti Karel, Lukáš a Petr a respondentka Zuzana se ve svých výpovědích shodují v tom, že by mělo dojít k legislativním změnám či k změnám v neziskovém sektoru. Domnívají se, že by měl zrakově postižené absolventy vysokých škol podporovat především stát, např. vyšší mírou pozitivní diskriminace. Uvádějí také, že by byla důležitá větší míra zapojení neziskových organizací. Respondentka Jitka by chtěla podpořit rozsáhlé změny trhu práce, které by poskytly větší šance všem uchazečům o zaměstnání.

Všichni respondenti se shodují v tom, že iniciativa v této oblasti by především měla vycházet ze strany zrakově postižených. Sami handicapovaní by si měli co nejvíce pomáhat, sdělovat si své zkušenosti a vzájemně se podporovat.

II. Zjistit, které instituce využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol při hledání pracovního místa v oboru, který vystudovali.

Většina respondentů se registrovala na Úřadu práce. Respondenti Karel, Lukáš a respondentka Jitka uvedli, že si pracovní uplatnění získali především vlastním úsilím. Respondent Petr, který zaměstnání stále hledá, aktivně využívá pomoci Úřadu práce. Respondentka Zuzana zvolila pro začátek své kariéry jiný postup. Na nestátní neziskové organizace se nikdo z respondentů neobrátil, protože nebyli informováni o tom, že by tyto organizace mohly pomáhat zrakově postiženým při hledání pracovního uplatnění.

III. Zjistit postavení zrakově postiženého absolventa vysoké školy na trhu práce a jeho postup při hledání pracovního místa po absolvování vysoké školy.

Respondentka Zuzana zvolila pro začátek své životní dráhy sbírání zkušeností v zahraničí. Přestože úspěšně absolvovala magisterské studium Učitelství pro druhý stupeň ZŠ, nechce po návratu ze zahraničí hledat zaměstnání ve školství, ale zvolí jiný postup. Své žádosti o zaměstnání rozešle různým překladatelským firmám.

Respondentka Jitka přibližně po pěti měsících od absolvování vysoké školy našla pracovní uplatnění s technickým zaměřením u firmy, u níž úspěšně absolvovala pracovní pohovor.

Respondent Petr získal pracovní místo rok po ukončení vysokoškolského studia. Byl ale zaměstnán pouze osm měsíců, po ukončení poskytování dotace z EU byl propuštěn. Dále pokračuje v hledání pracovního místa ve svém oboru.

Respondent Karel našel pracovní uplatnění po několika měsících po ukončení vysokoškolského studia. Nastoupil na psychiatrii, kde stále pracuje.

Respondent Lukáš získal pracovní uplatnění hned po ukončení vysoké školy. V tomto zaměstnání pracuje stále.

Respondenti Karel, Lukáš a respondentka Jitka uvádějí, že k nim byl zaměstnavatel vstřícný a že jim při adaptaci na pracovní prostředí pomáhali i jejich spolupracovníci. Všechny potíže související se zrakovým handicapem se jim podařilo překonat, jejich pracovní podmínky jsou upraveny tak, aby mohli své zaměstnání plnohodnotně vykonávat. Respondent Petr uvedl, že se spolupracovníky i s nadřízenými měl dobré vztahy. Při řešení potíží souvisejících s jeho zrakovým postižením však musel spoléhat pouze sám na sebe.

Většina respondentů uvádí, že pro ně bylo hledání pracovního místa náročné, ale přesto se vytrvale snažili pracovní uplatnění najít. Všichni respondenti uvedli, že se se žádostí o pomoc při hledání pracovního místa nemohli obrátit na jiné zrakově postižené absolventy vysokých škol, protože neznali žádného zrakově handicapovaného, který by vystudoval stejný nebo příbuzný obor jako oni.

IV. Zjistit, zda zrakově postižení mají možnost praktického uplatnění ve svém oboru již během svého vysokoškolského studia.

Respondentka Zuzana měla již při studiu na vysoké škole možnost praktického uplatnění ve svém oboru. Praxe jí poskytla mnoho cenných zkušeností, ale pro získání pracovního místa neměla zásadní význam.

Respondentka Jitka uvedla, že obor, který studovala, byl teoreticky zaměřený, a proto nebyla povinná praxe jeho součástí. Vzhledem k náročnosti studia nehledala před jeho ukončením pracovní uplatnění ani na částečný úvazek a také nespolupracovala na žádném vědeckém projektu.

Pro respondenta Petra bylo studium vzhledem k jeho zrakovému postižení velmi náročné, a proto se soustředil především na zvládání studijních povinností a o hledání zaměstnání v průběhu studia neuvažoval. Absolvoval třítýdenní povinnou praxi ve svém

oboru, ale za tuto dobu nezískal zkušenosti, které by mu usnadnily pozdější hledání pracovního místa.

Respondent Karel absolvoval v průběhu studia několik praxí na interním, kardiologickém a chirurgickém oddělení, v nemocnicích se zapojil do různých aktivit a získal velmi cenné zkušenosti.

Respondent Lukáš uvedl, že vzhledem k náročnosti studia nehledal během studií možnost praktického uplatnění ve svém oboru. Součástí studia softwarového inženýrství nebyla také žádná povinná praxe.

V. Zjistit, jak řeší zrakově postižení absolventi vysokých škol situaci, když nenajdou pracovní uplatnění v oboru, který vystudovali (rekvalifikace, sociální dávky apod.)

Respondentka Jitka a respondenti Karel a Lukáš jsou v současné době ve svém zaměstnání poměrně spokojeni a o případné rekvalifikaci neuvažují. Respondentka Zuzana by rekvalifikaci využila v případě, že by po návratu ze své zahraniční praxe po delší dobu pracovní uplatnění nezískala. Respondent Petr je rozhodnutý v hledání pracovního místa pokračovat. Pokud by dlouhou dobu nemohl pracovní uplatnění ve svém oboru najít, je ochoten podstoupit rekvalifikaci na tradiční povolání pro zrakově postižené.

11.4 Celkové zhodnocení

Celkové zhodnocení je provedeno na základě dílčích cílů, které jsem si stanovil v úvodu praktické části své diplomové práce. Jsem si vědom toho, že nebylo možné oslovit všechny zrakově postižené absolventy vysokých škol v České republice, a že proto není možné učinit z výzkumu obecně platné závěry. Výzkumný vzorek byl však poměrně rozsáhlý, byli v něm zastoupeni zrakově postižení absolventi vysokých škol s různým typem handicapu i s různými studijními obory. Domnívám se proto, že výsledky výzkumu splnily úkol, který jsem si pro praktickou část své diplomové práce stanovil: provést deskripci a analýzu zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol.

I. Zjistit úlohu státu, Úřadu práce a nestátních neziskových organizací při uplatnění zrakově handicapovaných absolventů vysokých škol na trhu práce.

Výsledky dotazníků a kazuistik ukazují, že většina respondentů se domnívá, že by byly potřebné legislativní změny i změny v neziskovém sektoru, které by pomohly zrakově

postiženým absolventům vysokých škol snáze se uplatnit na trhu práce. Tento názor sdílí i sociální pracovnice Úřadu práce, se kterou jsem vedl rozhovor.

II. Zjistit, které instituce využívají zrakově postižení absolventi vysokých škol při hledání pracovního místa v oboru, který vystudovali.

Většina respondentů se po ukončení vysokoškolského studia registrovala na Úřadu práce, ale téměř všichni dotázaní se shodli v tom, že při hledání pracovního uplatnění je nutné vyvinout především vlastní úsilí. Pouze někteří respondenti v dotaznících uvedli, že se obrátili na nestátní neziskové organizace. Všichni respondenti v kazuistikách uvedli, že pomoc nestátních neziskových organizací nevyhledali. Sociální pracovnice Úřadu práce potvrdila, že zájemcům o pracovní místo z řad vysokoškolských absolventů poskytuje kontakty na nestátní neziskové organizace. Spolupráce Úřadu práce a nestátních neziskových organizací v této oblasti však není zatím pravidelná.

III. Zjistit postavení zrakově postiženého absolventa vysoké školy na trhu práce a jeho postup při hledání pracovního místa po absolvování vysoké školy.

Polovina respondentů dotazníkového šetření získala pracovní uplatnění během prvního roku po skončení vysokoškolských studií. Čtvrtina dotázaných nezískala pracovní místo vůbec. Tyto údaje se shodují i s informacemi uvedenými respondenty v jednotlivých kazuistikách. Sociální pracovnice Úřadu práce konstatovala, že pro zrakově postiženého absolventa vysoké školy je obtížné najít zaměstnání v oboru, který vystudoval.

Většina dotazovaných rovnou hledala pracovní místo ve svém oboru a neuvažovala o jiném postupu, např. o možnosti rekvalifikace. Sociální pracovnice Úřadu práce potvrdila, že se handicapovaní absolventi snaží pracovní místo ve svém oboru aktivně hledat.

Výsledky dotazníků i kazuistik dokazují, že se handicapovaní při adaptaci na pracovní místo setkávají s pochopením ze strany zaměstnavatele i spolupracovníků. Pouze menší část dotazovaných uvedla, že se vyskytly pochybnosti zaměstnavatele, že zrakově handicapovaný nezvládne zadané úkoly tak jako zdravý pracovník.

Respondenti z dotazníkového šetření se shodují v tom, že na vypracování úkolů potřebuje handicapovaný více času než jeho kolegové bez postižení. Údaje z kazuistik tento názor potvrzují, neboť dotazovaní uvedli, že potřebovali přizpůsobit své pracovní místo s ohledem na svůj zrakový handicap.

Podle názoru sociální pracovnice Úřadu práce by bylo vhodné obavy zaměstnavatelů rozptýlit a pracovní adaptaci handicapovaným usnadnit větší osvětou mezi zaměstnavateli, aby ti byli více informováni o problematice a možnostech pracovního uplatnění zrakově postižených absolventů vysokých škol.

Velká část respondentů odpovídajících na dotazník studovala na vysokých školách, při nichž delší dobu působí podpůrná univerzitní střediska, která poskytují pomoc velké části zrakově postižených vysokoškoláků. Proto většina uvedla, že osobně znají zrakově postižené absolventy vysokých škol, kteří našli v jimi studovaném oboru uplatnění. Mohli se tudíž na ně obrátit o pomoc a radu při hledání pracovního místa. Respondenti kazuistik uvedli, že neznají žádného zrakově handicapovaného absolventa, který by vystudoval stejný obor. Tito respondenti absolvovali univerzitu, na které studoval malý počet zrakově handicapovaných. Nemohli proto při hledání pracovního místa využít zkušeností svých starších kolegů. Sociální pracovnice Úřadu práce zdůraznila, že střediska působící při univerzitách, která se zaměřují na podporu studia zrakově handicapovaných, by měla zprostředkovávat kontakty mezi handicapovanými studenty již během jejich studia.

Na otázku, jak dlouho jsou ve svém oboru dotazovaní zaměstnáni, více než polovina odpověděla, že pracují ve svém oboru po dobu delší než jeden rok. Stejný výsledek přináší i odpovědi v kazuistikách. Odpověď sociální pracovnice Úřadu práce se shoduje s odpověďmi menšího počtu dotazovaných, neboť uvádí, že zrakově handicapovaní nenacházejí dlouhodobé pracovní uplatnění.

IV. Zjistit, zda zrakově postižení mají možnost praktického uplatnění ve svém oboru již během svého vysokoškolského studia.

Součástí studia většiny vysokoškolských oborů je povinná praxe, kterou musí studenti absolvovat. Proto více než polovina dotazovaných uvádí, že v průběhu studia tuto povinnou praxi absolvovali. Z výsledků výzkumu vyplývá, že jen malá část dotazovaných byla již částečně zaměstnána ve svém oboru v průběhu studia. Sociální pracovnice Úřadu práce konstatovala, že se po dobu své praxe nesetkala s tím, že by absolvent vysoké školy uvedl, že již v průběhu studia na vysoké škole byl zaměstnán v oboru, který studoval.

V. Zjistit, jak řeší zrakově postižení absolventi vysokých škol situaci, když nenajdou pracovní uplatnění v oboru, který vystudovali (rekvalifikace, sociální dávky apod.).

Téměř všichni dotázaní uvedli, že vytrvale hledali pracovní uplatnění ve svém oboru. Některým se podařilo pracovní místo získat, jiní v hledání pracovního uplatnění stále pokračují. Respondenti, kteří by po mnoha opakovaných pokusech neuspěli, uvedli, že by o případné rekvalifikaci na tradiční povolání pro zrakově postižené uvažovali. Sociální pracovnice Úřadu práce konstatovala, že se nesetkala s tím, že by některý zrakově postižený absolvent vysoké školy po neúspěšném hledání pracovního místa ve svém oboru, který vystudoval, využil rekvalifikaci na tradiční povolání pro zrakově postižené. Uvedla, že Úřad práce může handicapovanému poskytnout v případě potřeby různé sociální dávky.

12. Závěr

V současné době existují různé organizace a instituce, jejichž pomoc může zrakově postižený absolvent vysoké školy při hledání pracovního místa využít. Velmi přínosné je, že se stále rozvíjejí i nové formy podpory. Každý nový poznatek či zkušenost v této oblasti jsou velice cenné nejen pro zrakově postižené absolventy vysokých škol, ale i pro potenciální zaměstnavatele.

Zrakově postižení vysokoškolští absolventi by měli aktivně napomáhat rozvoji stávajících programů pro podporu uplatnění takto handicapovaných na trhu práce, měli by si vzájemně předávat zkušenosti a poznatky z této oblasti. I toto by bylo velkým přínosem pro řešení problematiky zaměstnanosti zrakově postižených.

13. Seznam použité literatury

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*: *Jak zkoumat lidskou duši*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 256 s. ISBN 80-717-8367-6.

HOLEČEK, Václav, Jana MIŇHOVÁ a Pavel PRUNNER. *Psychologie pro právníky*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 351 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3800-659.

CHRÁSKA, Miroslav. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000, 257 s. ISBN 80-706-7798-8.

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004, 203 s., 9 s. obr. příl. ISBN 80-725-4476-4.

Podporované zaměstnávání pro lidi se zrakovým postižením. 2006, 37 s. Dostupné z: esfdb.esfcr.cz/file/235_1_1/
(Metodický materiál pro SONS ČR a obecně prospěšné společnosti TyfloCentrum zřízené SONS ČR)

VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie - Teoretické základy a metodika*. 3. dopl. a uprav. vyd. Praha: Parta, 2007. ISBN 978-80-7320-099-2.

VAŠEK, Štefan. *Špeciálno-pedagogická diagnostika*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1991. ISBN 80-08-00396-0.

ZLÁMALOVÁ, Petra. *Problematika specifik studia zrakově postižených na vysokých školách v ČR a jejich integrace do pracovního procesu*. Zlín, 2008. Dostupné z: http://dspace.knihovna.utb.cz/bitstream/handle/10563/5829/zl%C3%A1malov%C3%A1_2008_dp.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.

Internetové zdroje

Akademická poradna a centrum podpory na TU v Liberci. *Technická univerzita v Liberci* [online]. c2012 [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: http://www.tul.cz/akademicka-poradna-a-centrum-podpory_82

Aktuality. *Asociace vysokoškolských poradců* [online]. c2008-2011 [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: http://www.asociacevsp.cz/aktualita/vi-rocnik-konference-vysokoskolske-studium-bez-barier-a-na-xv-rocnik-odborne-konference-handicap-2011-s-mezinarodni-ucasti/45

BUBENÍČKOVÁ, Hana. O zrakovém postižení a zrakově postižených. *TyfloCentrum Brno, o.p.s.* [online]. 2007 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://centrumpronevidome.cz/doc/opt5.pdf

BUBENÍČKOVÁ, Hana a KABELKA, Roman. Braillské řádky. *Blind Friendly Web* [online]. 2008 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: http://blindfriendly.cz/braillske-radky

Centrum pomoci handicapovaným. *Ústav speciálněpedagogických studií* [online]. 16. 03. 2012 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://www.uss.upol.cz/cz/centrum-pomoci-handicapovanym/

Co nabízí server MPSV. *Poradenské centrum pro zrakově postižené K.A.M.* [online]. 2007 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: http://www.knivic.unas.cz/mpsv.htm

CTIBOR, Martin. Středisko handicapovaných studentů na VŠE v Praze. *Knihovna plus* [online]. 2009 [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus91/handicap.htm

FENZ, Jiří. Využití moderních technologií při navigaci nevidomých. *POSLEPU* [online]. 16. dubna 2011 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: http://poslepu.blogspot.com/2011/04/vyuziti-modernich-technologii-pri.html

Hledání volných míst. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2012 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/vmjedno/vmrozsir

KABELKA, Roman a Josef KONEČNÝ. Easylink 12 - recenze. *Kony.wz.cz* [online]. 2009 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://kony.wz.cz/jine/el12.htm

Klasifikace zrakového postižení podle WHO. *Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR* [online]. c2012 [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: http://www.sons.cz/klasifikace.php

Kompenzační pomůcky. *Blind Friendly Web* [online]. c2012 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: http://blindfriendly.cz/kompenzacni-pomucky

KONEČNÝ, Josef. Od Eureky k tabletům. *Kony.wz.cz* [online]. c2011 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: http://www.kony.wz.cz/jine/histtmf/histtmf.htm#2010

Laboratoř Carolina - O nás. *Laboratoř Carolina* [online]. 22.09. 2008 [cit. 2012-01-12]. Dostupné z: http://carolina.mff.cuni.cz/about.php

MÁSÍLKO, Lukáš. Elektronické aplikace nabízené Masarykovou univerzitou jako servis pro studenty s postižením. *Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky* [online]. Brno, 23. 10. 2008 [cit. 2012-01-11]. Dostupné z: http://www.teiresias.muni.cz/?chapter=14-3

MÁSÍLKO, Lukáš. Informace pro přijaté studenty. *Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky* [online]. 2. 2. 2012 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: http://www.teiresias.muni.cz/?chapter=5-5#1-9

Nabídka práce. *Burza práce pro osoby se zrakovým postižením* [online]. c2010 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: http: //www.prace-zp.cz/nabidka-prace

Nabídka služeb. *Slunečnice - centrum pro studenty se specifickými nároky* [online]. c2011 - 2012 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://slunecnice-ekf.vsb.cz/nabidka-sluzeb/2/

Nadějné vyhlídky. *KAFIRA o.s.* [online]. 26 leden 2012 [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: http://kafira.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=83&Itemid=126

Nevidomí mezi námi. *Nevidomimezinami.cz* [online]. c2011 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://www.nevidomimezinami.cz/main/nmn/O_strankach/o_strankach.html

O nás. *Slunečnice - centrum pro studenty se specifickými nároky* [online]. c2011 - 2012 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: http://slunecnice-ekf.vsb.cz/o-nas/1/

O portálu. CZI. *Helpnet.cz* [online]. c2007 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: http://www.helpnet.cz/o-portalu

O projektu. *Burza práce pro lidi se zrakovým postižením* [online]. c2010 [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: http://www.prace-zp.cz/

Pomoc. *Tereza* [online]. 2005 [cit. 2012-01-12]. Dostupné z: http://www.tereza.fjfi.cvut.cz/pomoc/

Poptávka práce. *Burza práce pro osoby se zrakovým postižením* [online]. c2010 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: http://www.prace-zp.cz/poptavka-prace

Poradenství. *Slezská univerzita v Opavě* [online]. c2011 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://www.slu.cz/slu/cz/poradenska-centra/akademicka-poradna/poradenstvi-pro-studenty-se-specifickymi-potrebami

Poslání a náplň činností těchto společností. *TyfloCentrum.cz* [online]. c2002-2011 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.tyflocentrum.cz/poslani.php

Rekvalifikace. *Tyflonet* [online]. c2010a [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: http://www.tyflonet.cz/socialni-sluzby/rekvalifikace

Rekvalifikace. *Burza práce pro lidi se zrakovým postižením* [online]. c2010b [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.prace-zp.cz/rekvalifikace

Rozcestník obecně prospěšných společností. *TyfloCentrum.cz* [online]. c2002-2011 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.tyflocentrum.cz/index.php

SCHEUFLEROVÁ, Kateřina. Sdružení Okamžik jde opomíjenými cestami podpory nevidomých.*Český rozhlas* [online]. 06.11.2009 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/odpovednaspolecnost/charita/_zprava/sdruzeni-okamzik-jde-opomijenymi-cestami-podpory-nevidomych--655847

SCHINDLER, Radek a Milan PEŠÁK. Kdo je zrakově postižený. *Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR* [online]. c2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: http://www.sons.cz/kdojezp.php

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *SONS ČR* [online]. c2002 - 2012 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://www.sons.cz/

Slunečnice - Pyramida (spolupráce). *Studium bez barier* [online]. 24. 1. 2009 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://handicap.vsb.cz/wiki/index.php/Slune%C4%8Dnice_-_Pyramida_(spolupr%C3%A1ce)#Budov.C3.A1n.C3.AD_bezbari.C3.A9rov.C3.BDch_p.C5.99.C3.ADstup.C5.AF_do_budov_a_Centra

Služby pro handicapované studenty. *Univerzita Hradec Králové* [online]. c2008 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: http://pdf.uhk.cz/augustin/www_tpk/sluzby_studenti_asistence.html

Služby pro zrakově postižené. *Tyfloservis, o.p.s.* [online]. c2005-2011 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: http://www.tyfloservis.cz/sluzby-pro-zrakove-postizene.php

Společné aktivity. *TyfloCentrum.cz* [online]. c2002-2011 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.tyflocentrum.cz/aktivity.php

Středoškolské. *Tyflonet* [online]. Olomouc: ERGONES, c2010 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://www.tyflonet.cz/vzdelavani/stredoskolske

Studijní materiály. *Studium bez bariér* [online]. 19. 4. 2007 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://handicap.vsb.cz/wiki/index.php/Kategorie:Studijn%C3%AD_materi%C3%A1ly

Úvodní strana. *Občanské sdružení Vision* [online]. c2012 [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: http://www.visionos.cz/?style=default

Volná místa. *Občanské sdružení Vision* [online]. c2012 [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: http://visionos.cz/?uid=11&style=default

Základní údaje o Tyfloservisu. *Tyfloservis, o.p.s.* [online]. c2005-2011 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: http://www.tyfloservis.cz/zakladni-udaje.php

Vyhláška 518/2004 Sb. *Občan - Portál veřejné správy* [online]. 2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=58401&l_nr=518~2F2004~20Sb.&l_name=~2C~20kterou~20se~20prov~C3~A1d~C3~AD~20z~C3~A1kon~20~C4~8D.~20435~2F2004~20Sb.~2C~20o~20zam~C4~9Bstnanosti&fulltext=&nr=&part=&name=VYHL~C3~81~C5~A0KA~2C~20~20kterou~20se~20prov~C3~A1d~C3~AD~20z~C3~A1kon~20~C4~8D.~20435~2F2004~20Sb.~2C~20o~20zam~C4~9Bstnanosti=

Vyhláška č. 519/2004 Sb. *Občan - Portál veřejné správy* [online]. 2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=58402&l_nr=519~2F2004~20Sb.&l_name=o~20rekvalifikaci~20uchaze~C4~8D~C5~AF~20o~20zam~C4~9Bstn~C3~A1n~C3~AD&fulltext=519~2F2004&nr=&part=&name

Využití moderních technologií při integraci osob se zrakovým postižením na trh práce.*SONS ČR* [online]. c2002 - 2012 [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: http://www.sons.cz/esf/informace.php

Základní informace. *Pyramida - centrum podpory studentům se speciálními potřebami* [online]. c2008 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://pyramida.osu.cz/index.php?id=54

Základní práva a povinnosti uchazeče a zájemce o zaměstnání. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 27. 2. 2012 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/pravpov_uch

Základní údaje o Tyfloservisu *Tyfloservis, o.p.s.* [online]. c2005-2011 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: http://www.tyfloservis.cz/zakladni-udaje.php

Zákon 435/2004 Sb. O zaměstnanosti. *Občan - Portál veřejné správy* [online]. 2012 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=58235&recShow=1&l_nr=435~2F2004~20Sb.&l_name=o~20zam~C4~9Bstnanosti&fulltext=&nr=&part=&name=z~C3~A1kon~20o~20zam~C4~9Bstnanosti#parCnt

Zaměstnávání. *Helpnet.cz* [online]. c2007 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: http://www.helpnet.cz/zamestnavani

Zdigitalizované knihy. *Laboratoř Carolina* [online]. 12.10. 2009 [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://carolina.mff.cuni.cz/knihy.php

Zdravotní postižení. *MPSV.CZ* [online]. 2012 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/cs/8

14. Resumé

Title

An employment of visually handicapped graduates of Universities at a labour market

My graduate thesis is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part contains a description of a visual handicap and a description of a current education system regarding visually handicapped people. Further, this part describes a current position of visually handicapped graduates of Universities at a labour market. Another chapter describes organisations and institutions whose help a visually handicapped student of University can use when he looks for a job. At my graduate thesis, I also present a legislation that is related to a problem concerning an employment of visually handicapped people. Moreover, the thesis presents a use of a method of a supported employment, which was worked out with respect to job applicants who are seriously visually handicapped. In the theoretical part of my thesis, there is also a description of special compensation devices that can help to seriously visually handicapped people while they look for a job and while they manage their work duties.

In the practical part, I realise a research whose goal is a description and an analysis of an employment of visually handicapped graduates of Universities. This research was done with a help of three sociological methods: a questionnaire, an interview and a case interpretation. Visually handicapped graduates of Universities from the whole Czech Republic were included into this research. A result of this research is a description of a current situation of visually handicapped graduates of Universities at a labour market, a role of the state, job centres, non-profit organisations and other institutions, that can help visually handicapped graduates of Universities while they look for a job, is also mentioned in this thesis. The result of this research maps a possibility of an employment during University studies and also a solution of a situation when visually handicapped graduates of Universities do not find a job in their discipline.

Název

Uplatnění zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce

Moje diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Obsahem teoretické části je vymezení zrakového postižení a popis současného vzdělávacího systému s ohledem na zrakově handicapované. Dále je zde popsáno současné postavení zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce. V další kapitole jsou popsány organizace a instituce, jejichž pomoc může zrakově postižený absolvent vysoké školy využít při hledání pracovního místa. Ve své diplomové práci také uvádím legislativu, která souvisí s problematikou zaměstnávání zrakově postižených. Dále je uvedeno využití metodiky podporovaného zaměstnávání, která byla zpracována s ohledem na uchazeče o zaměstnání, kteří mají těžké zrakové postižení. V teoretické části mé diplomové práce jsou také popsány speciální kompenzační pomůcky, které mohou těžce zrakově postiženým pomoci při hledání pracovního uplatnění a při zvládání pracovních povinností.

V praktické části své diplomové práce realizuji výzkum, jehož cílem je provést deskripci a analýzu zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol. Výzkum byl proveden pomocí tří sociologických metod: dotazníku, rozhovoru a kazuistiky. Do výzkumu byli zahrnuti zrakově postižení absolventi vysokých škol z celé České republiky. Výsledkem výzkumu je popis současné situace zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce, je zde také zmíněna role státu, Úřadu práce, neziskových organizací a dalších institucí, které mohou zrakově handicapovaným absolventům vysokých škol pomoci při hledání pracovního uplatnění. Ve výsledcích výzkumu je zmapována možnost zaměstnání již v průběhu vysokoškolského studia a také postup řešení situace zrakově postižených absolventů vysokých škol, kteří nenašli pracovní uplatnění ve svém oboru.

15. Přílohy

Příloha č. 1.

Dotazník pro zrakově postižené absolventy s průvodním dopisem

Dobrý den,
jmenuji se Jaromír Tichý. Na Západočeské univerzitě v Plzni studuji druhý ročník magisterského studijního programu Sociální práce a sociální politika. Od narození jsem těžce zrakově postižený. V současné době zpracovávám diplomovou práci, která je zaměřena na problematiku uplatnění zrakově postižených absolventů vysokých škol na trhu práce. Součástí mé diplomové práce je i výzkum, který si klade za cíl provést deskripci a analýzu zaměstnávání zrakově postižených absolventů vysokých škol. Kontaktoval jsem proto pracovníky vysoké školy, na které jste studoval/a a požádal jsem je, aby Vám můj dotazník odeslali v příloze. Dotazník se nachází ve stejném souboru jako tento průvodní dopis.

Chtěl bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Je zcela anonymní, slouží pouze k výzkumu. Před správnou odpověď prosím udělejte znak pomlčky či hvězdičky. Z nabízených možností je možné označit pouze jednu variantu. Vyplněný dotazník mi prosím zašlete na e-mailovou adresu jara.tichy@volny.cz. V případě jakýchkoli dotazů mě také prosím kontaktujte e-mailem. Co nejdříve Vám odpovím.

Předem Vám děkuji za Vaši ochotu a za Váš čas. Vyplnění tohoto dotazníku pomůže dalším zrakově postiženým absolventům vysokých škol při jejich snaze hledat pracovní uplatnění.

Děkuji za Vaši spolupráci
Bc. Jaromír Tichý

Údaje o respondentovi

1. Věk:
2. Pohlaví:
3. Napište prosím název vysoké školy a oboru, který jste vystudoval/a:
4. Napište prosím rok, ve kterém jste vysokoškolská studia ukončil/a:
5. Označte prosím stupeň své zrakové vady:

a) lehká slabozrakost

b) střední slabozrakost

c) těžká slabozrakost

e) praktická nevidomost

f) úplná nevidomost

1. Myslíte si, že stát dostatečně podporuje zrakově postižené absolventy vysokých škol při získávání pracovního uplatnění?

a) Domnívám se, že podpora státu zrakově postižených absolventů vysokých škol je dostačující.

b) Domnívám se, že podpora státu zrakově postižených absolventů vysokých škol je nedostačující.

c) Domnívám se, že by byly potřebné legislativní změny i změny v neziskovém sektoru.

2. Využil/a jste při hledání pracovního místa v oboru, který jste studoval/a, pomoc nestátních neziskových organizací a Úřadu práce?

a) Při hledání pracovního místa jsem využil/a pomoci Úřadu práce.

b) Při hledání pracovního místa jsem využil/a pomoci Úřadu práce i nestátní neziskové organizace.

c) Pracovní uplatnění ve svém oboru jsem našel/našla sám/sama.

3. Jak dlouho Vám trvalo, než jste získal/a pracovní místo v oboru, který jste studoval/a?

a) Méně než jeden rok

b) Více než jeden rok

c) V oboru, který jsem studoval/a, jsem pracovní místo nezískal/a.

4. Po ukončení vysoké školy jste:

a) rovnou hledal/a pracovní místo ve svém oboru, protože jste byl/a přesvědčen/a o možnosti svého uplatnění

b) pokračoval/a ve studiu formou různých kurzů, případně jste využil/a možnost zahraniční stáže

c) zvolil/a hned jiný postup, např. rekvalifikaci s možností uplatnění v jiném oboru, protože jste nebyl/a přesvědčen/a o možnosti uplatnění ve svém oboru

5. Setkal/a jste se při hledání pracovního místa ve svém oboru s nepochopením zaměstnavatele vzhledem ke svému handicapu?

a) Zaměstnavatel byl ke mně vstřícný a veškeré problémy se nám vzájemnou spoluprací podařilo překonat.

b) Setkal/a jsem se s obavami zaměstnavatele, že jím zadané úkoly bych nemohl/a zvládnout vzhledem ke svému handicapu.

c) Ze strany zaměstnavatele jsem se setkal/a s nepochopením.

6. S jakými problémy se podle Vašeho názoru setkávají zrakově postižení absolventi vysokých škol při zapojení do pracovního procesu ve svém oboru?

a) Při zapojení do pracovního procesu nenastávají žádné zásadní problémy, handicapovaný vše zvládá téměř stejně dobře jako jeho kolegové bez postižení.

b) Na vypracování úkolů potřebuje handicapovaný delší dobu než jeho kolegové bez postižení, činí mu totiž potíže dostupnost informací.

c) Handicapovaný má při plnění pracovních úkolů mnoho problémů, ty jsou pro něj těžko překonatelné.

7. Znáte zrakově postižené absolventy vysokých škol, kteří našli uplatnění v oboru, který jste sám/sama vystudoval/a?

a) Osobně znám několik zrakově postižených absolventů vysokých škol, kteří v mém oboru našli uplatnění.

b) Dozvěděl/a jsem se o zrakově postižených absolventech vysokých škol, kteří v mém oboru našli uplatnění. Neznám je ale osobně.

c) Nezískal/a jsem žádné informace o tom, že by někdo se zrakovým postižením našel uplatnění v mém oboru po ukončení studia na vysoké škole.

8. Jak dlouho jste byl/a ve svém oboru zaměstnán/a?

a) Ve svém oboru jsem pracoval/a po dobu kratší než rok.

b) Ve svém oboru jsem pracoval/a po dobu delší než rok.

c) Pracovní uplatnění jsem ve svém oboru nezískal/a.

9. Získal/a jste již za svého studia na vysoké škole možnost praktického uplatnění ve svém oboru?

a) V průběhu studia na vysoké škole jsem vykonával/a povinnou praxi ve svém oboru anebo jsem spolupracoval/a na projektu ze svého oboru.

b) Už v průběhu studia na vysoké škole jsem byl/a částečně zaměstnán/a ve svém oboru.

c) V průběhu studia na vysoké škole se mně nenaskytla možnost praktického uplatnění v mém oboru.

10. Uvažoval/a jste o rekvalifikaci, když jste nezískal/a po ukončení vysokoškolského studia uplatnění ve svém oboru?

a) Vytrvale jsem hledal/a uplatnění ve svém oboru a podařilo se mně pracovní místo získat.

b) Po neúspěšných pokusech při hledání pracovního místa ve svém oboru jsem začal/a o rekvalifikaci uvažovat.

c) Po mnoha neúspěšných pokusech při hledání pracovního místa ve svém oboru jsem se pro rekvalifikaci rozhodl/a.